

Työpaperi 1/2026

Naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyys ja seuraukset

Henna Attila
Marjut Pietiläinen

Tilastokeskus

Tekijät:

Henna Attila
Marjut Pietiläinen

Neuvonta ja tietopalvelu

Sähköposti: info@stat.fi
Puhelin: 029 551 2220
stat.fi

Kansikuva: iStock
Kannen suunnittelu ja taitto: Riikka Turunen

Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.
© 2026 Tilastokeskus

ISSN 2323-1998 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-244-750-0 (verkkojulkaisu)
URN:ISBN:978-952-244-750-0
https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-750-0

Helsinki 2026

Takaisin sisällysluetteloon

Alkusanat

Tämä julkaisu on tuotettu Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) toimeksiannosta ja se sisältää Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa -tutkimuksen aineistosta tehdyt lisätarkastelut, jotka on julkaistu syksyn 2024 ja kevään 2025 aikana Tutkimuksesta tiiviisti -nimisinä julkaisuina Tilastokeskuksen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta -teemasivulla. Tehdyt tarkastelut painottuvat Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen raportissa vähemmälle huomiolle jääneisiin teemoihin. Tarkastellut teemat käsittelevät lapsuudessa koettua väkivaltaa, seksuaalista häirintää työelämässä, nuorten naisten kokemaa väkivaltaa, digitaalisen väkivallan ja verkkohäirinnän kokemuksia, vainoamista sekä yhteisöllistä väkivaltaa, mikä tässä tarkoittaa kunniaan liittyvää väkivaltaa, pakkoavioliittoja ja suhtautumista sukuelinten silpomiseen. Hankkeella NAPE-toimikunta pyrkii vahvistamaan Istanbulin sopimuksen edellyttämää tietopohjan vahvistamista naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen yleisyydestä Suomessa.

NAPE Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta

Sisällys

Alkusanat **3**

1 Johdanto **6**
Keskeiset käsitteet 8
Sukupuolistunut väkivalta 8
Lähisuhdeväkivalta 8
Parisuhdeväkivalta 8
Seksuaalinen häirintä 8
Seksuaaliväkivalta 9
Verkkoväkivalta ja -häirintä 9
Yhteisöllinen väkivalta 9

2 Lapsuudessa koettu ja todistettu väkivalta **10**
2.1 Keskeiset tulokset 11
2.1.1 Alle 15-vuotiaana koettu vanhempien tekemä väkivalta 11
2.1.2 Alle 15-vuotiaana todistettu vanhempien välinen väkivalta 13
2.1.3 Alle 15-vuotiaana koettu seksuaaliväkivalta 14
2.1.4 Alle 15-vuotiaana koettu vainoaminen 15
2.2 Suositukset 16

3 Nuorten naisten väkivaltakokemusten kokonaistarkastelu **18**
3.1 Keskeiset tulokset 19
3.1.1 Nuorten naisten kokema seksuaaliväkivalta, fyysinen väkivalta ja väkivallalla uhkailu 19
3.1.2 Nuorten naisten kokema vainoaminen 21
3.1.3 Nuorten naisten lapsuudessaan kokema väkivalta 22
3.2 Suositukset 24

4 Seksuaalinen häirintä työelämässä **26**
4.1 Keskeiset tulokset 26
4.1.1 Seksuaalisen häirinnän yleisyys työelämässä 26
4.1.2 Seksuaalinen häirintä eri toimialoilla sekä erilaisissa työyhteisöissä, -tehtävissä ja -rooleissa 29
4.1.3 Kuinka yleiseksi seksuaalinen häirintä työssä koetaan? 31
4.1.4 Esihenkilöiden naisiin kohdistama seksuaalinen häirintä 33
4.1.5 Seksuaalisesta häirinnästä kertominen sekä työpaikan ohjeistus ja häirintäyhdyshenkilö 34
4.2 Suositukset 36

5 Digitaalisen väkivallan ja verkkohäirinnän kokeminen ja havaitseminen. . . . 38
5.1 Keskeiset tulokset 38
5.1.1 Verkkohäirinnän yleisyys 39
5.1.2 Tilanteet, joissa verkkohäirintää koetaan 40
5.1.3 Verkkohäirinnän tyypit 42
5.1.4 Verkkohäirinnän kokemisen ja havaitsemisen vaikutukset 43
5.2 Suositukset 43

6 Vainoaminen 45
6.1 Keskeiset tulokset 45
6.1.1 Vainoamisen yleisyys 45
6.1.2 Vainoamisen muodot 46
6.1.3 Vainoamisen tekijät 47
6.1.4 Vainoamisen kesto ja toistuvuus 48
6.1.5 Vainoamisen seuraukset 49
6.2 Suositukset 51

7 Yhteisöllinen väkivalta 53
7.1 Keskeiset tulokset 53
7.1.1 Pakkoavioliitot 54
7.1.2 Kunniaan liittyvä väkivalta 55
7.1.3 Suhtautuminen tyttöjen ja poikien sukuelinten silpomiseen 56
7.2 Suositukset 57

Lopuksi 59

Tutkimusaineisto 60

Lähteet 61

1 Johdanto

Vuonna 2021 Suomessa selvitettiin väestön kokemuksia ja havaintoja väkivallasta ja häirinnästä. Tutkimus oli osa Euroopan laajuista EU:n tilastotoimisto Eurostatin koordinoimaa sukupuolistuneen väkivallan selvityshanketta, jossa tutkittiin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa yli 30:ssa Euroopan maassa vuosina 2021–2024. Suomessa toteutetun Turvallisuus ja hyvinvointi Suomessa -tiedonkeruun tulokset julkaistiin vuonna 2023 nimellä Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Tutkimus vastasi erityisesti Suomen ratifioiman Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus) koskevan yleissopimuksen tietotarpeisiin.

Euroopan laajuisen tutkimuksen keskiössä oli 18–74-vuotiaiden naisten väkivaltakokemusten selvittäminen. Tutkimuksessa pyrittiin kattamaan väkivallan eri muotoja mahdollisimman laajasti niin kumppanin kuin muun kuin kumppanin taholta koetun väkivallan osalta. Kysymyksiä oli muun muassa seksuaaliväkivallan, lapsuudessa koetun väkivallan, työelämässä koetun häirinnän ja väkivallan kokemuksista, sekä käsityksistä väkivallan yleisyydestä ja väkivaltaan liittyvistä peloista.

Suomessa myös miesten ja nuorten naisten mukaan ottaminen tutkimukseen nähtiin kansallisesti tärkeäksi, ja mukaan poimittiin omat otokset 18–74-vuotiaista miehistä ja 16–17-vuotiaista tytöistä. Tutkimukseen lisättiin myös kansallisesti tärkeiksi koettuja kysymyksiä, jotka eivät sisältyneet EU-kyselyyn. Tällaisia olivat esimerkiksi verkkohäirintään, yhteisöllisen väkivallan eri muotoihin ja palvelujen tuntemiseen ja käyttöön liittyvät kysymykset.

Koska tiedonkeruu toteutettiin koronapandemian aikana, oli luonnollista kysyä vastaajilta myös väkivallan ja häirinnän kokemuksista pandemian aikana verrattuna pandemiaa edeltävään aikaan. Näitä korona-aikaan liittyviä tuloksia on käsitelty Koronakriisin vaikutukset Sukupuolten tasa-arvoon Suomessa -raportissa (Mesiäislehto ym. 2022). Suomessa tutkimusta olivat rahoittamassa Eurostatin ja Tilastokeskuksen lisäksi oikeusministeriö, sisäministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö, joiden rahoitus oli edellytys kansallisten tietotarpeiden täyttämiselle.

Tutkimuksen tulokset vahvistivat käsitystä sukupuolistuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan yleisyydestä Suomessa, eikä vähenemistä parisuhdeväkivallan kokemisessa näyttänyt juurikaan tapahtuneen. Suomessa noin kolmannes (34 %) 16–74 vuotiaista naisista oli joskus kokenut fyysistä

väkivaltaa kumppanin taholta ja 18–74-vuotiaista miehistä kokemuksia oli vajaalla viidenneksellä (18 %). Naisista 43 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia kertoi seksuaaliväkivallan kokemuksista. Yli puolet (57 %) naisista ja vajaa puolet (46 %) miehistä oli elämänsä aikana kohdannut jonkun tekemää fyysistä väkivaltaa, seksuaaliväkivaltaa tai uhkailua. Vaikka sekä naiset että miehet kohtaavat väkivaltaa, on koetun väkivallan luonne kuitenkin osin erilaista. Naiset kohtaavat tyypillisesti lähisuhdeväkivaltaa ja seksuaaliväkivaltaa miehiä enemmän, kun taas miehille on tyypillisempää kohdata väkivaltaa tuntemattomien tai puolituttujen taholta.

Seuraavaa EU:n laajuista tutkimusta on suunniteltu vuodelle 2027, joten sukupuolistuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan yleisyydestä väestössä saataneen uutta vertailutietoa myös tulevaisuudessa. Tutkimusaineisto on tulossa myös tutkimuskäyttöön ja toivomme aineistoa hyödynnettävän mahdollisimman laajasti.

Tässä julkaisun ensimmäisessä luvussa esitellään tutkimuksessa käytetyt keskeiset käsitteet. Toinen luku tarkastelee lapsuudessa koettua ja todistettua väkivaltaa. Kolmas luku on kokonaistarkastelu nuorten naisten kokemasta väkivallasta. Luku neljä keskittyy työelämässä tapahtuvaan seksuaaliseen häirintään, ja luvussa viisi pureudutaan digitaalisen väkivallan ja verkkohäirinnän kokemiseen ja havaitsemiseen. Vainoamista käsitellään luvussa kuusi ja yhteisöllistä väkivaltaa luvussa seitsemän. Tulosluvut on rakennettu siten, että kussakin esitellään ensiksi keskeiset tulokset ja tämän jälkeen tulosten pohjalta annetut suositukset. Tutkimusaineisto kuvataan tuloslukujen jälkeen.

Takaisin sisällysluetteloon

Keskeiset käsitteet

Sukupuolistunut väkivalta

Sukupuolistuneella väkivallalla tarkoitetaan sitä, että väkivalta ilmiönä vaikuttaa eri tavoin eri sukupuoliin. Väkivalta on sukupuolistunut eli se näyttäytyy erilaisena miesten ja naisten osalta, kun tarkastellaan esimerkiksi väkivallan yleisyyttä, muotoja, motiiveja, seurauksia, uhreja ja tekijöitä.

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jonka tekijä ja uhri ovat keskenään lähisuhteessa. Lähisuhdeväkivalta voi olla parisuhdeväkivaltaa, seurusteluväkivaltaa tai muuta perheväkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua nykyisiin tai entisiin kumppaneihin, lapsiin, muihin sukulaisiin tai läheisiin. Lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että se tapahtuu yksityisissä tiloissa ja jää piiloon.

Tässä tutkimuksessa lähisuhdeväkivaltaa on tarkasteltu erityisesti parisuhdeväkivallan näkökulmasta. Lähisuhdeväkivaltaa on myös muiden läheisten henkilöiden tekemä väkivalta niin lapsuudenkodissa kuin muissa läheisissä suhteissa.

Parisuhdeväkivalta

Parisuhdeväkivalta on nykyisen tai entisen kumppanin taholta kohdattua väkivaltaa, eli tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään avio- tai avoliitossa tai seurustelusuhteessa. Parisuhdeväkivalta voi ulottua myös entisiin kumppaneihin. Parisuhdeväkivaltaan sisältyy tässä tutkimuksessa myös seurusteluväkivalta.

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä on sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Seksuaaliväkivalta

Seksuaaliväkivalta on väkivaltaa, jossa tekijä loukkaa toiminnallaan uhrin seksuaalista koskemattomuutta tai itsemääräämisoikeutta. Seksuaaliväkivalta on luonteeltaan moninaista ja voi sisältää fyysisen voimankäytön lisäksi painostamista, uhkailua ja kiristämistä erilaisiin seksuaalisiin tekoihin sekä uhrin päihtymyksestä, väsymyksestä tai pelosta johtuvan tilan hyväksikäyttöä. Seksuaaliväkivalta voi ilmetä myös pakottamisena tai painostamisena seksuaalisiin tekoihin kolmannen osapuolen kanssa.

Tässä tutkimuksessa seksuaaliväkivallalla viitataan fyysisesti kajoaviin seksuaaliväkivallan muotoihin, joihin lukeutuvat sukupuoliyhteyden sisältäneet raiskaukset, raiskauksen yritykset sekä vasten uhrin tahtoa hänen itsensä, tekijän tai kolmannen osapuolen tekemät muut seksuaaliset teot.

Verkkoväkivalta ja -häirintä

Verkkoväkivallalla ja -häirinnällä tarkoitetaan henkilöön verkossa tai sosiaalisessa mediassa kohdistuvaa asiatonta tai loukkaavaa viestittelyä, uhkailua tai maalittamista. Maalittamisella tarkoitetaan ilmiötä, jossa yksi tai useampi toimija kehottaa tai yllyttää suurta joukkoa hyökkäämään yhden ihmisen kimppuun eri tavoin, kuten lähettämällä vihaviestejä sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa tai yksityiselämän tietojen esiin kaivamisena ja niiden vääristelemisenä.

Yhteisöllinen väkivalta

Yhteisöllisellä väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa yhteiskunnassa tai siihen kuuluvassa pienemmässä yhteisössä vallitsevilla rakenteilla, valtajärjestelmillä, normeilla ja toimintatavoilla heikennetään joidenkin henkilöiden tai henkilöryhmien oikeuksia ja asemaa suhteessa muihin, estetään heidän perustarpeidensa tyydyttäminen, uhataan heidän henkeään, terveyttään tai hyvinvointiaan tai aiheutetaan muutoin heille vahinkoa. Yhteisölliselle väkivallalle on tyypillistä, että vastuu yksilöiden toiminnasta hälvenee yhteisön taakse, jolloin yhteisön sääntöjä uhmaavat henkilöt voivat kokea väkivallan uhkaa koko yhteisön taholta.

2 Lapsuudessa koettu ja todistettu väkivalta

Henna Attila & Miina Keski-Petäjä

Tilastokeskuksen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimus kartoitti lapsuudessa koettua ja todistettua henkistä ja fyysistä väkivaltaa.

Lapsuudessa koetun ja todistetun vanhempien tekemän henkisen ja fyysisen väkivallan yleisyyttä kartoitettiin tarkastelemalla, kuinka suuri osa 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä raportoi kokeneensa alle 15-vuotiaana vanhempiensa tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa tai todistaneensa vanhempien toisiinsa kohdistamaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa.

Henkisen väkivallan kokemiseksi ja todistamiseksi määriteltiin tilanteet, joissa henkilö on alle 15-vuotiaana kokenut itse tai todistanut isän tai äidin toisiinsa kohdistamaa vähättelyä tai sanallista nöyryyttämistä. Fyysisen väkivallan kokemiseksi ja todistamiseksi luettiin tapaukset, joissa väkivallan tekijä on käynyt käsiksi läimäyttämällä, vetämällä tukasta, lyömällä nyrkillä, potkimalla tai heittämällä jollain esineellä. Erityisen vakavaksi fyysiseksi väkivallaksi laskettiin alle 15-vuotiaisiin kohdistetuista teoista sellaiset, joissa vanhempi on tahallaan lyönyt tai potkinut kovaa, lyönyt esineellä kuten kepillä tai vyöllä, polttanut tai puukottanut.

Vanhempien tekemän ja välisen henkisen ja fyysisen väkivallan lisäksi kartoitettiin kokemuksia alle 15-vuotiaana koetusta seksuaaliväkivallasta ja vainoamisesta. Lapsuudessa koettua seksuaaliväkivaltaa tiedusteltiin kysymällä 16–74-vuotiailta naisilta ja 18–74-vuotiailta miehiltä heidän kohtaamiaan eri tekoja. Seksuaaliväkivallaksi luettiin esimerkiksi alastomana esiintymiseen houkuttelu, intiimialueiden koskettelu asiattomalla tavalla ja sukupuoliyhteyteen pakottaminen.

Vainoaminen määriteltiin henkilöön kohdistuvaksi toistuvaksi loukkaavaksi tai uhkaavaksi käyttäytymiseksi. 16–74-vuotiailta naisilta ja 18–74-vuotiailta miehiltä kysyttiin, onko joku toistuvasti lähettänyt heille pelkoa, huolta tai ahdistusta aiheuttaneita ei-toivottuja viestejä tai lahjoja, soittanut törkeitä, uhkaavia tai hiljaisia puheluita, tehnyt muita itsepintaisia lähestymisyrityksiä, odotellut kodin, koulun tai työpaikan ulkopuolella, seurannut tai tarkkaillut heitä, vahingoittanut heidän omaisuuttaan tai lemmikkejään, esittänyt heistä julkisesti loukkaavia tai nolostuttavia kommentteja tai julkaissut heistä kuvia, videoita tai arkaluontoista tietoa niin, että se on aiheuttanut pelkoa, huolta tai ahdistusta. Edellä listattuja vainoamiskokemuksia raportoineilta kysyttiin, kokivatko he

mitään mainitsemistaan vainoamistapauksista ollessaan alle 15-vuotiaita. Tulokset lapsuudessa koetun vainoamisen yleisyydestä perustuvat siihen, kuinka moni vainoamiskokemuksia raportoinut on ilmoittanut ainakin osan teoista tapahtuneen heidän ollessaan alle 15-vuotiaita.

2.1 Keskeiset tulokset

- Vanhempien tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa raportoi kokeneensa alle 15-vuotiaana miltei joka toinen Suomessa asuva 16–74-vuotias nainen ja 18–74-vuotias mies. Tämä vastaa väestötasolla 1 888 000 henkilöä.
- Alle 15-vuotiaana vanhempien välistä henkistä tai fyysistä väkivaltaa kertoi todistaneensa 60 prosenttia naisista ja puolet miehistä.
- Seksuaaliväkivaltaa puolestaan kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana 14 prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä.
- Vainoamista raportoi kokeneensa elämänsä aikana joka kolmas Suomessa asuva nainen ja joka viides mies. Alle 15-vuotiaana vainoamista kertoi kokeneensa 20 prosenttia vainoamista kokeneista naisista ja 13 prosenttia vainoamista kokeneista miehistä.
- Lapsuudessa koettua ja todistettua väkivaltaa raportoivat tyypillisimmin naiset ja alle 35-vuotiaat.
- Sekä itse koetun että vanhempien välillä todistetun fyysisen väkivallan tekijä on tyypillisimmin isä.

2.1.1 Alle 15-vuotiaana koettu vanhempien tekemä väkivalta

Kuten kuviosta 2.1 nähdään, noin puolet naisista (49 %) ja miltei yhtä suuri osa miehistä (46 %) kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana ainakin yhden vanhempansa tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kun väkivaltakokemuksista kertomista tarkastellaan vanhemman sukupuolen mukaan, huomataan naisten raportoivan yhtä usein niin äidin kuin isän tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa, kun taas miehet kertovat huomattavasti useammin isän kuin äidin tekemästä väkivallasta: naisista noin kolmannes (36 %) ilmoitti kokeneensa alle 15-vuotiaana äidin tekemää väkivaltaa ja yhtä suuri osa (36 %) isän tekemää väkivaltaa, kun miehistä äidin tekemästä väkivallasta raportoi reilu neljännes (28 %) ja isän tekemästä väkivallasta 40 prosenttia.

Lähempi tarkastelu osoittaa naisten ja miesten välillä pieniä eroja koetun väkivallan luonteessa. Naisista noin kolmannes kertoi niin äidin (34 %) kuin isän (31 %) tekemästä henkisestä väkivallasta. Äidin tekemästä fyysisestä väkivallasta kertoi kymmenen prosenttia naisista ja isän tekemästä fyysisestä väkivallasta hieman useampi, 14 prosenttia. Miehistä niin ikään kolmannes (33 %) raportoi isän tekemästä henkisestä väkivallasta, mutta äidin tekemästä henkisestä väkivallasta

hieman harvempi eli neljännes (25 %). Äidin tekemästä fyysisestä väkivallasta kertoi noin joka kymmenes (8 %) mies, mutta isän tekemästä fyysisestä väkivallasta huomattavasti tätä useampi, noin joka viides (18 %). (Kuvio 2.1.)

Kuvio 2.1
Vanhemman tekemää henkistä tai fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

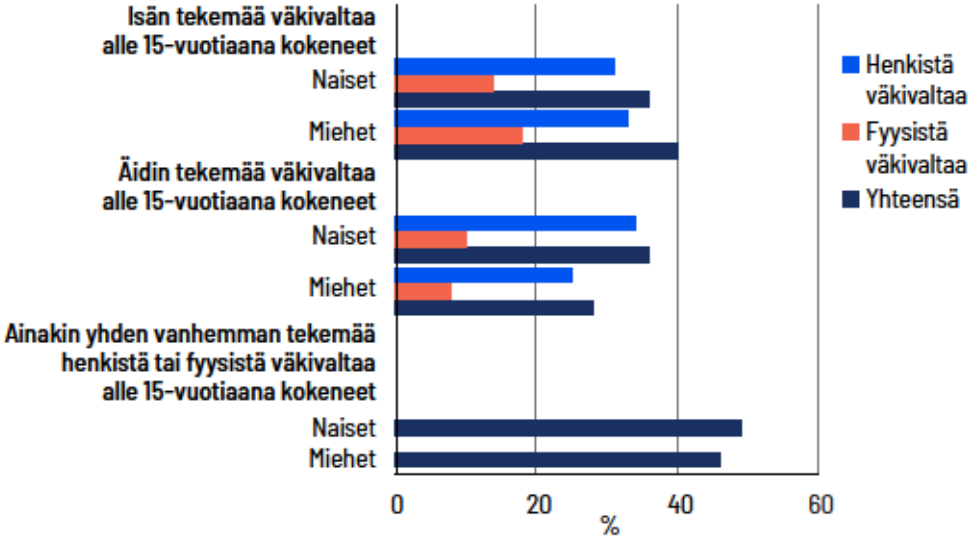

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Enemmistö 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä kertoi, että ei ole joutunut vanhempiensa tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi alle 15-vuotiaana. Suurin osa vanhemman tekemästä fyysisestä väkivallasta raportoineista kertoi väkivaltaa tapahtuneen joskus tai harvoin. Prosentti niin naisista kuin miehistäkin raportoi joutuneensa alle 15-vuotiaana niin äidin kuin isän tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi jatkuvasti tai usein. (Kuvio 2.2.)

Kuvio 2.2
Vanhemman tekemää fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

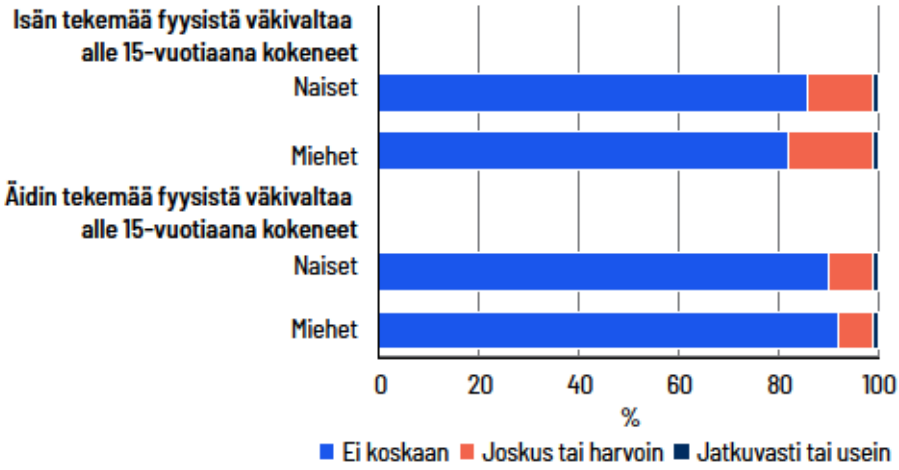

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Vanhempien tekemästä henkisestä väkivallasta kertoneet raportoivat joutuneensa henkisen väkivallan kohteeksi jatkuvasti tai usein hieman useammin kuin fyysisen väkivallan kohteeksi joutuneet. Äidin tekemää henkistä väkivaltaa kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana jatkuvasti tai usein kuusi prosenttia naisista ja kaksi prosenttia miehistä, isän tekemää jatkuvaa tai usein tapahtuvaa henkistä väkivaltaa taas kuusi prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä.

2.1.2 Alle 15-vuotiaana todistettu vanhempien välinen väkivalta

Vanhempiensa toisiinsa kohdistamaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa kertoi todistaneensa alle 15-vuotiaana yli puolet: 60 prosenttia naisista ja 52 prosenttia miehistä. Henkisen väkivallan todistaminen oli näistä yleisempää. Sekä äidin isään kohdistamaa että isän äitiin kohdistamaa henkistä väkivaltaa raportoi todistaneensa noin puolet naisista (47 %) ja vajaa puolet miehistä (42 %).

Fyysisen väkivallan todistaminen oli harvinaisempaa, mutta sitäkin kertoi todistaneensa moni. Lapsena oli todistettu etenkin isän äitiin kohdistamaa väkivaltaa: 18 % naisista ja 15 % miehistä kertoi todistaneensa isän äitiin kohdistamaa väkivaltaa. Äidin isään kohdistamasta fyysisestä väkivallasta kertoi puolestaan joka kymmenes nainen (10 %) ja mies (9 %). (Kuvio 2.3.)

Kuvio 2.3
Vanhempien välistä henkistä tai fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana todistaneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

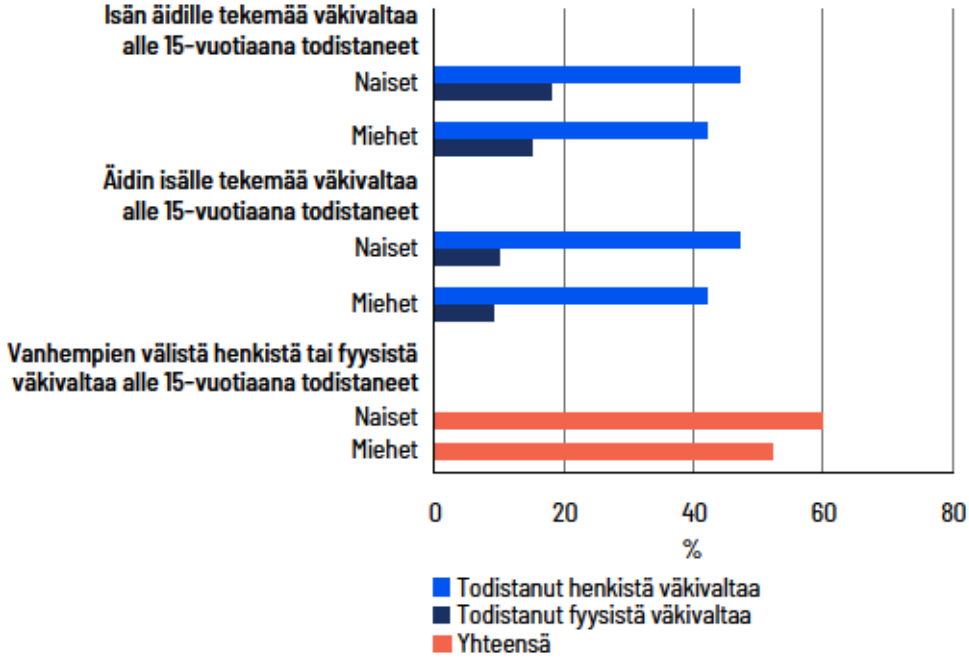

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Enemmistö 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä kertoi, että ei ollut todistanut vanhempiensa välistä fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana. Suurin osa vanhemman toiseen kohdistamaa fyysistä väkivaltaa todistaneista kertoi väkivaltaa tapahtuneen joskus tai harvoin. Kuitenkin kolme prosenttia naisista ja kaksi prosenttia miehistä kertoi isän äitiin kohdistaman fyysisen väkivallan olleen jatkuvaa tai usein tapahtuvaa. Äidin isään kohdistamasta jatkuvasta tai usein tapahtuneesta väkivallasta kerrottiin hyvin harvoin (1 % naisista, 0 % miehistä). (Kuvio 2.4.)

Kuvio 2.4
Vanhempien välistä fyysistä väkivaltaa alle 15-vuotiaana todistaneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 565.

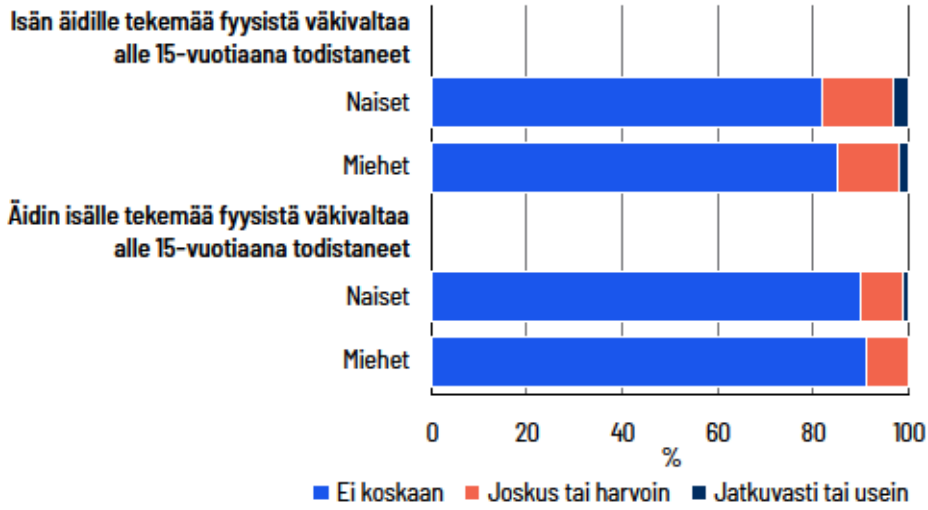

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Vanhempien välisen henkisen väkivallan kuvattiin olleen paitsi yleisempää, myös fyysistä väkivaltaa toistuvampaa. Äidin isään kohdistamaa henkistä väkivaltaa kertoi todistaneensa alle 15-vuotiaana jatkuvasti tai usein 12 prosenttia naisista ja kuusi prosenttia miehistä, isän äitiin kohdistamaa jatkuvaa tai usein tapahtuvaa henkistä väkivaltaa taas 14 prosenttia naisista ja seitsemän prosenttia miehistä.

2.1.3 Alle 15-vuotiaana koettu seksuaaliväkivalta

Naiset kertoivat kokeneensa alle 15-vuotiaana aikuisen tekemää seksuaali-väkivaltaa verraten usein: seksuaaliväkivallan eri muotoja kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana 14 prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä, kaikkiaan siis noin joka kymmenes 16–74-vuotias.

Alle 15-vuotiaana koetusta aikuisen tekemästä raiskauksesta raportoi kaksi prosenttia 16–74-vuotiaista naisista ja prosentti 18–74-vuotiaista miehistä, mikä tarkoittaa väestötasolla noin 50 000 henkilöä. Raiskaus määriteltiin

sukupuoliyhteydeksi, joten sen ulkopuolelle jäi runsaasti erilaisia seksuaaliväkivallan muotoja. Tätä muuta seksuaaliväkivaltaa, kuten alasti kuvaamista tai sukuelinten koskettelua, kertoo kokeneensa alle 15-vuotiaana 13 prosenttia naisista ja neljä prosenttia miehistä. (Kuvio 2.5.)

Kuvio 2.5
Seksuaaliväkivaltaa alle 15-vuotiaana aikuisten taholta kokeneet, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7 575.

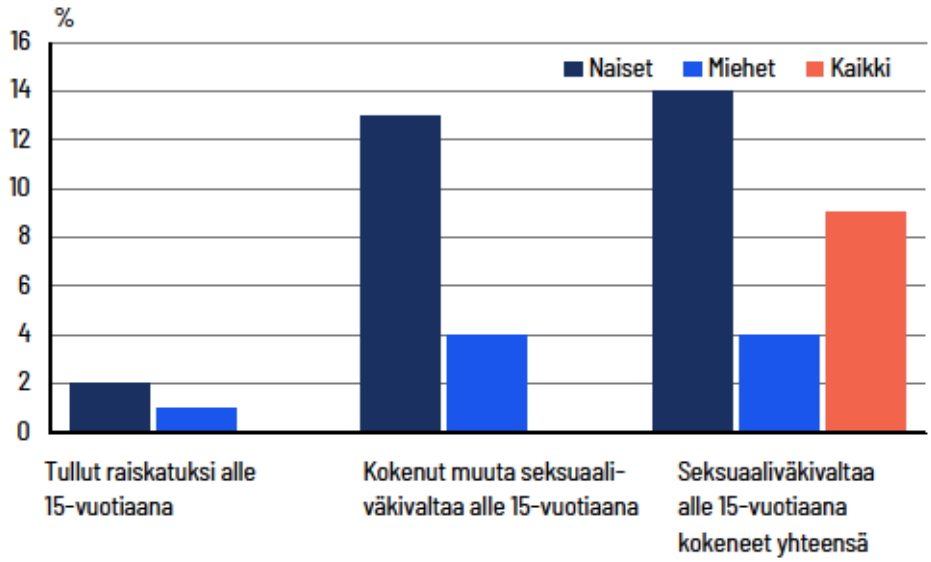

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Seksuaaliväkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneista hieman yli puolet kertoi olleensa ensimmäisen tapahtuman aikaan 11–14-vuotias, joka kolmas kertoi olleensa 6–10-vuotias ja 15 prosenttia kertoi olleensa alle 6-vuotias. Noin yhdeksän kymmenestä raportoi tekijän olleen mies ja yksi kymmenestä tekijän olleen nainen. Tekijä oli entuudestaan tuttu henkilö suurimmalle osalle (78 %) seksuaaliväkivaltaa kokeneista.

Enemmistö (67 %) seksuaaliväkivaltaa alle 15-vuotiaana kokeneista ilmoitti, ettei ollut kertonut kokemuksistaan kenellekään. Noin joka neljäs (23 %) raportoi kertoneensa asiasta kaverilleen, ja poliisille kertoi ilmoittaneensa kolme prosenttia. Nuorempiin ikäryhmiin kuuluvat ilmoittivat kertoneensa kokemuksistaan vanhempia useammin sekä ystäville että viranomaisille.

2.1.4 Alle 15-vuotiaana koettu vainoaminen

Vainoamista raportoi kokeneensa jossain vaiheessa elämäänsä joka kolmas Suomessa asuva nainen ja joka viides mies. Alle 15-vuotiaana vainoamista kertoi kokeneensa kaikkiaan kuusi prosenttia 16–74-vuotiaista naisista ja kaksi prosenttia 18–74-vuotiaista miehistä. Väestötasolla tämä tarkoittaa yhteensä 165 000 henkilöä.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna alle 15-vuotiaana koettua vainoamista raportoivat yleisimmin 16–34-vuotiaat, joista noin joka kymmenes (8 %) kertoi tulleensa vainotuksi alle 15-vuotiaana. Harvimmin alle 15-vuotiaana koettua vainoamista raportoivat 55–74-vuotiaat, joista vainoamista kertoi kokeneensa alle 15-vuotiaana yksi prosentti.

2.2 Suositukset

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että lapsuudessa koettu ja todistettu väkivalta on ollut ja on edelleen Suomessa yleistä. Lapsuuden ajan väkivalta-kokemukset ovat koskettaneet tavalla tai toisella suurta osaa väestöä.

Henkisen väkivallan kokemukset ovat hyvin yleisiä, mutta myös fyysistä väkivaltaa on lapsuudessaan kokenut moni. Vain vähemmistö lapsuudessaan väkivaltaa kokeneista on kertonut kokemuksistaan ulkopuoliselle.

Väkivallalle tyypillistä on ylisukupolvisuus. Lapsuudessa koetusta väkivallasta erityisen haavoittavaa tekeekin se, että väkivaltaa lapsena kokeneet tai todistaneet ovat suuremmassa riskissä joutua myöhemmin elämässään lähisuhdeväkivallan uhriksi. Tutkimuksemme mukaan sekä lapsuudessa koettu että todistettu väkivalta on vahvassa yhteydessä myöhemmin elämässä kohdattuun parisuhdeväkivaltaan, ja etenkin toistuvassa parisuhdeväkivallassa myös kotitaloudessa mahdolliset asuvat lapset joutuvat usein osallisiksi väkivaltaan joko kohteina tai todistajina.

Koska sekä lapsuudessa koettu että todistettu väkivalta vaikuttaa laajasti elämään ja vaikutukset ovat ylisukupolvisia, yhtäältä ennaltaehkäisy ja toisaalta toteutuneen väkivallan aiheuttamien vahinkojen minimointi ovat tarvittavien toimien keskiössä. On tärkeää, että yhteiskunnassa tuetaan keinoja, joilla lasten kohtaama väkivalta tunnistetaan ja siihen puututaan. Työssä on hyvä huomioida, että jo väkivallan todistaminenkin on vahingollista ja totuttaa lasta väkivaltakulttuuriin, joka voi altistaa myöhemmälle väkivallalle. Myös lapsia ja perheitä palvelevaan, väkivallan ennaltaehkäisevään työhön on panostettava laajasti toimia ja resursseja.

Väkivallan torjumisessa on ensiarvoisen tärkeää, että erilaiset väkivallan teot tunnistetaan väkivallaksi ja niistä kertomiseen kannustetaan. Väkivalta ei saa jäädä piiloon. Tuloksemme saattavat osaltaan kertoa, että nuorimmissa ikäluokissa väkivalta tunnistetaan ja siitä kerrotaan rohkeammin kuin aiemmin. Tätä suuntausta pitää edelleen vahvistaa.

Väkivaltakokemuksia tutkittaessa vastauserot ikäluokkien välillä ovat tyypillisiä. Vaikka vanhemmat henkilöt kertovat koetusta väkivallasta nuorempia harvemmin, eivät tulokset välttämättä kerro väkivallan todellisesta määrästä. Menneiden kokemusten jakamiseen nykyhetkessä kytkeytyy monisyisiä muistamisen, tunnistamisen ja kertomisen kysymyksiä. Väkivaltakokemusten aliraportointi tällaisessa tutkimuksessa on mahdollista esimerkiksi siksi, ettei yksilö tai yhteiskunta ole eri aikoina tunnistanut kaikkia tekoja väkivallaksi, tai kokemuksista ei haluta häpeän, syyllisyyden tai muun syyn vuoksi kertoa. On ylipäänsä hyvä tiedostaa, että väkivaltakokemuksia mittaava tutkimus ei kerro eksaktisti väkivallan esiintyvyydestä, vaan niistä menneistä väkivallan kokemuksista, joita ihmiset ovat tunnistaneet, muistaneet ja halunneet tutkimuksessa jakaa.

Toisaalta ikäryhmien välillä on todellisia eroja myös esimerkiksi konkreettisissa kasvuympäristöissä. Netin käyttöön ja verkossa monipuolistuneisiin väkivallan tapoihin liittyvät syyt voivat myös osaltaan selittää, miksi vaikkapa vanhempiin ikäryhmiin verrattuna niin paljon suurempi osuus 16–34-vuotiaista kertoi joutuneensa vainoamisen kohteeksi jo alle 15-vuotiaana. Verkossa tapahtuva häirintä ja väkivalta on ylipäätään ilmiö, joka koskettaa erityisen vahvasti nuoria ihmisiä. Verkkoväkivallan ehkäisy ja torjunta on oltava tärkeä osa etenkin lapsia ja nuoria koskevaa väkivallan vastaista työtä.

Takaisin sisällysluetteloon

3 Nuorten naisten väkivaltakokemusten kokonaistarkastelu

Henna Attila, Marjut Pietiläinen & Aku von Bell

Nuorten naisten kokemaa väkivaltaa tarkastellaan suhteessa elämänaikaisiin kokemuksiin työpaikalla, lapsuudessa, parisuhteessa sekä muissa elämänpiireissä koetun fyysisen väkivallan sekä vainoamisen osalta. Tarkastelu on rajattu tutkimushetkellä 18–25-vuotiaiden naisten kokemuksiin. Lapsuudessa koettua väkivaltaa koskevissa tarkasteluissa käytetään ikärajausta 16–25.

Tässä luvussa käsitellään nuorten naisten kokemaa väkivaltaa ensin seksuaaliväkivallan, fyysisen väkivallan ja väkivallalla uhkailun osalta parisuhteissa ja niiden ulkopuolella. 18–25-vuotiaiden naisten kokemaa väkivaltaa verrataan 18–30-vuotiaiden miesten kokemaan väkivaltaan – miesten ikäraja nostettiin tarkasteluissa naisia korkeammaksi, jotta heitä saatiin mukaan riittävästi mielekkäiden vertailujen tekemistä varten. Lopuksi käsitellään nuorten naisten kokemuksia vainoamisesta sekä lapsuudessa todistettua ja koettua väkivaltaa.

Määritelmiä

Lievällä ja vakavalla väkivallalla tarkoitetaan erilaisia fyysisen väkivallan tekoja, kuten hiuksista vetämistä, ravistelua, tönimistä, lyömistä, potkimista ja kuristamista. Tutkimuksen vastaajat eivät ole itse määritelleet kokemaansa väkivaltaa lieväksi tai vakavaksi, vaan ryhmittely on tehty tulosten analysoinnin yhteydessä. Vakavaksi väkivallaksi on katsottu teot, joiden seurauksena kuoleman tai vakavan vammautumisen riski on merkittävä. Vakava väkivalta käsittää siten kaiken sellaisen väkivallan, johon on liittynyt kuristamista tai esimerkiksi aseen käyttöä väkivaltatilanteessa.

Seksuaaliväkivallalla tarkoitetaan raiskausta, raiskauksen yritystä sekä muita seksuaalisia tekoja, jotka henkilö on pakotettu tai painostettu tekemään vasten tahtoaan.

Raiskauksella tarkoitetaan tekoa, jossa henkilö on pakotettu tai painostettu vasten tahtoaan sukupuoliyhteyteen, joka sisältää emätin- tai anaalipenetraatiota, oraaliseksiä tai penetraatiota esineillä.

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan nykyisen tai entisen seurustelukumppanin tai puolison tekemään väkivaltaa.

Parisuhteen ulkopuolisella väkivallalla tarkoitetaan muiden kuin nykyisten tai entisten kumppanien tekemää väkivaltaa. Tekijä voi olla esimerkiksi sukulainen, ystävä, opiskelu- tai työkaveri, etäisempi tuttava, naapuri tai entuudestaan tuntematon henkilö.

3.1 Keskeiset tulokset

- Puolet (50 %) nuorista 16–25-vuotiaista naisista on kokenut väkivaltaa: miltei joka kymmenes (8 %) on kokenut väkivallalla uhkailua, noin viidesosa (22 %) lievää väkivaltaa ja viidesosa (20 %) vakavaa väkivaltaa tai raiskauksen.
- Nuorten naisten kohdalla tyypillinen väkivallalla uhkaaja on useimmiten nykyinen tai entinen parisuhdekumppani. Lievän väkivallan tekijä on useimmiten muu kuin kumppani, ja vakavan väkivallan tekijä taas on yhtä usein nykyinen tai entinen kumppani kuin joku muu tekijä.
- Reilu kolmannes nuorista naisista on kokenut vainoamista. Yleisin koettu vainoamisen muoto on ei-toivotut yhteydenotot.
- Noin joka kymmenes nuori nainen on todistanut alle 15-vuotiaana vanhempiensa välistä väkivaltaa.
- Vanhempiensa tekemää fyysistä väkivaltaa on kokenut alle 15-vuotiaana noin joka seitsemäs nuori nainen.
- Alle 15-vuotiaana vakavan seksuaaliväkivallan uhriksi joutuneita on noin 1 prosentti. Lievempää seksuaaliväkivaltaa on lapsuudessaan kokenut noin 13 prosenttia nuorista naisista.

3.1.1 Nuorten naisten kokema seksuaaliväkivalta, fyysinen väkivalta ja väkivallalla uhkailu

Nuorilla naisilla väkivaltakokemukset jakautuvat kahteen pääluokkaan: parisuhdeväkivaltaan ja parisuhteen ulkopuoliseen väkivaltaan. Parisuhteen ulkopuolella väkivallalla uhkailua, lievää tai vakavaa fyysistä väkivaltaa tai raiskauksen on kokenut puolet nuorista naisista. Parisuhteessa olleista vastaavaa väkivaltaa entisen tai nykyisen kumppanin taholta on kokenut 16–25-vuotiaista naisista joka viides (20 %) ja 18–25-vuotiaista naisista miltei joka neljäs (23 %).

Väkivallalla uhkailua nykyisen tai entisen kumppanin taholta on kokenut vajaa viidennes, kun taas muulta taholta uhkailua on kokenut noin joka kymmenes 18–25-vuotias nainen. Lieviä väkivallantekoja muun kuin kumppanin taholta ilmoittaa kokeneensa reilu neljännes, kun taas kumppanin taholta noin joka seitsemäs 18–25-vuotias nainen. Vakavampia väkivaltamuotoja kumppanin tai muun tekijän taholta ilmoitti kokeneensa noin 5 prosenttia nuorista naisista. (Kuvio 3.1.)

Vertailtaessa 18–25-vuotiaiden naisten ja 18–30-vuotiaiden miesten väkivalta-kokemuksia huomataan, että isoimmat erot näkyvät vakavan väkivallan ja seksuaaliväkivallan osuuksissa: nuoriin miehiin verrattuna noin kaksinkertainen määrä naisia on kokenut raiskauksen tai raiskauksen yrityksen ja noin kolminkertainen määrä muuta seksuaaliväkivaltaa. Vakavaa väkivaltaa nuoret naiset kokevat kumppanin taholta kolme kertaa enemmän kuin miehet. Väkivallalla uhkailua nuoret naiset kokevat useammin nykyisten tai entisten kumppanien taholta kuin muiden, kun taas miehillä asia on päinvastoin.

Kuvio 3.1
Elämänaikaisten väkivaltakokemusten yleisyys koetun väkivallan vakavuuden, tyypin ja tekijän mukaan, % 18–25-vuotiaista naisista ja 18–30-vuotiaista miehistä. Naiset N=507, miehet N=232.

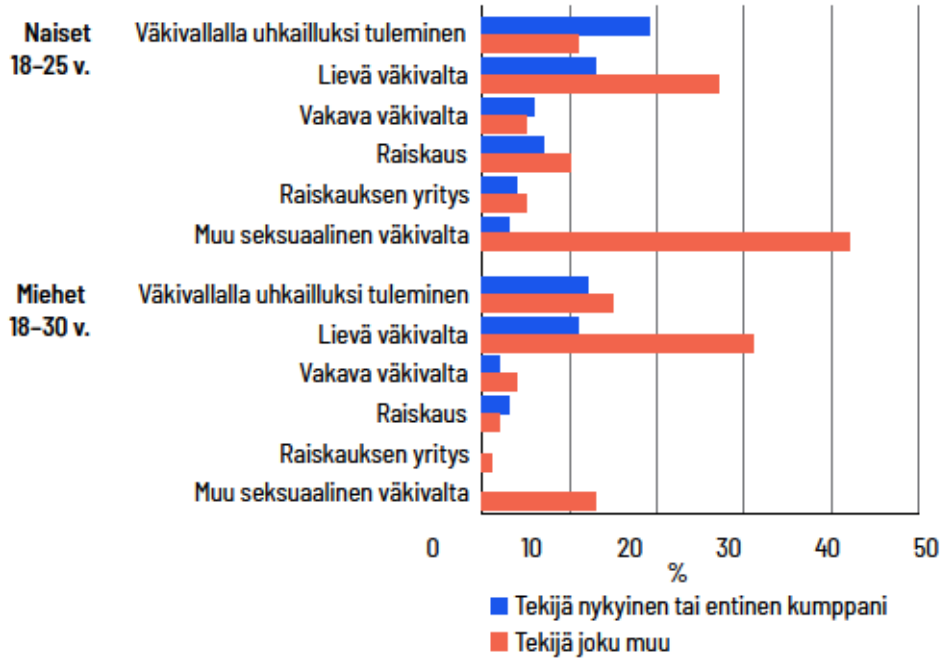

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Kuviossa 3.2 on esitetty kuluneen viiden vuoden aikana koetun parisuhteen ulkopuolisen väkivallan tapahtumapaikkojen jakauma niiden uhrien osalta, jotka ovat pystyneet kertomaan tapahtumapaikan kyselyyn vastatessaan. Nuoret naiset joutuvat parisuhteen ulkopuolisen väkivallan kohteeksi tyypillisimmin vapaa-ajan viettoon liittyvissä paikoissa (41 %), kuten harrastuksissa, ravintolassa tai ostoskeskuksessa. Toiseksi yleisin tapahtumapaikka on väkivallan kohteen tai tekijän koti (35 %). Muita tapahtumapaikkoja ovat muut kuin vapaa-ajanviettoon liittyvät julkiset paikat (12 %) sekä opiskelu- ja työpaikat (9 %). (Kuvio 3.2.)

Kuvio 3.2
Viimeisimmän koetun parisuhteen ulkopuolella koetun väkivallan tapahtumapaikka, % parisuhteen ulkopuolista väkivaltaa kokeneista 18–25-vuotiaista naisista. N=127.

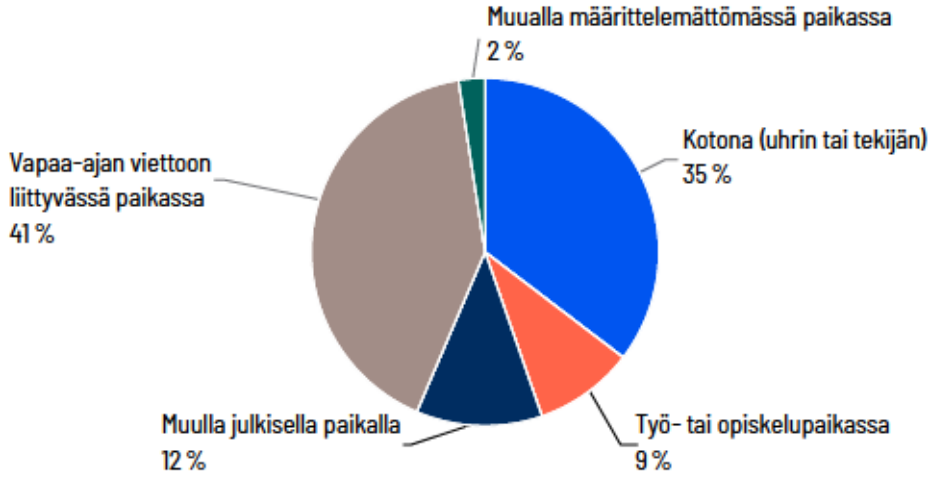

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

3.1.2 Nuorten naisten kokema vainoaminen

Istanbulin sopimuksessa vainoamisella tarkoitetaan sellaista toiseen henkilöön kohdistuvaa toistuvaa käytöstä, jonka perusteella uhrilla on syytä kokea omaan turvallisuuteensa liittyvää pelkoa tai uhkaa. Vainoaminen on siis toistuvaa häirintää, joka voi pitää sisällään myös yksittäisinä tapauksina laillisia mutta toistuvana laittomia tekoja.

Vainoamista on kokenut 38 prosenttia 18–25-vuotiaista naisista (kuvio 3.3.) Tyypillisimmät vainoamisen muodot ovat ei-toivotut yhteydenotot tai lahjat (29 %) ja julkiset loukkaavat kommentit (14 %). Uhkaavia yhteydenottoja, ei-toivottua kontaktia sekä seuraamista ja vakoilua on kokenut joka kymmenes nuori nainen.

Kuvio 3.3
Vainoamisen kokeminen tekotavan mukaan, % 18–25-vuotiaista naisista. N=507.

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Noin 80 prosentissa vainoamistapauksista vainoaja on mies ja noin 15 prosentissa nainen. Noin puolet (46 %) vainoamista kokeneista nuorista naisista kertoo vainoajan olleen ystävä tai entuudestaan tuttu ja noin puolet (47 %) raportoi vainoajan olleen etukäteen tuntematon. Noin joka kymmenes (8 %) nuori nainen on tullut parisuhdekumppanin tai sukulaisen vainoamaksi.

Kuviossa 3.4 kuvataan, kuinka usein ja millä tavoin vainoamisen uhriksi joutuneet nuoret naiset ovat muuttaneet käyttäytymistään vainoamisen seurauksena. Tyypillisimmät muutokset vainoamisen seurauksena ovat julkiseen liikkumiseen liittyvät muutokset, ulkonäön tai yhteystietojen muuttaminen sekä aseistautuminen. Noin joka kymmenes nuori nainen on vainoamisen vuoksi muuttanut tai vaihtanut työ- tai opiskelupaikkaansa.

Kuvio 3.4

Vainoamisen seuraukset, % vainoamista kokeneista 18–25-vuotiaista naisista. N=178.

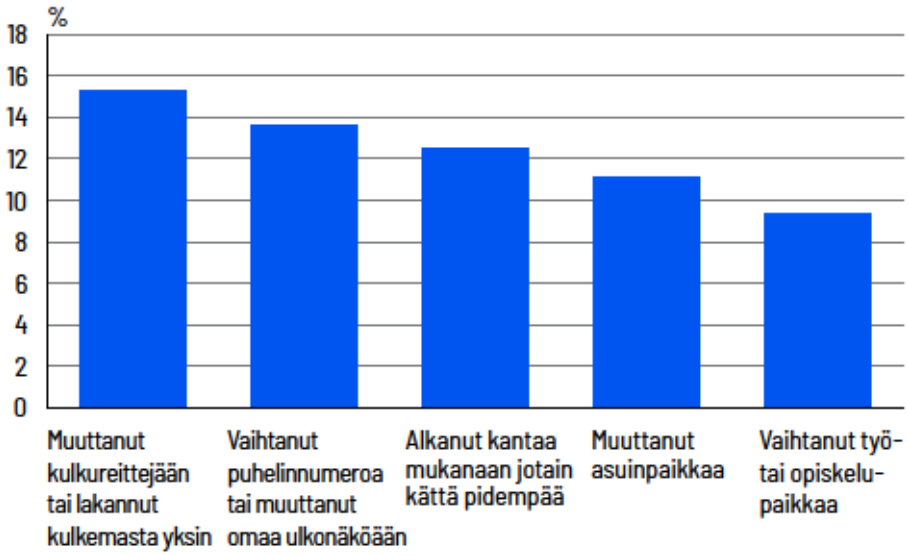

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

3.1.3 Nuorten naisten lapsuudessaan kokema väkivalta

Lapsuudessa koetuksi väkivallaksi katsotaan alle 15-vuotiaana koettu väkivalta. Aihe on merkityksellinen, sillä varhain koetulla väkivallalla voi olla yksilön myöhemmän elämänkulun ja hyvinvoinnin kannalta erittäin suuri merkitys.

Kuviossa 3.5 on esitetty 16–25-vuotiaiden naisten vanhempiensa taholta kokeman fyysisen ja henkisen väkivallan yleisyys ja toistuvuus. Vertailuun on tuotu mukaan yli 35-vuotiaiden naisten ja miesten kokemukset lapsuuden väkivallasta. Merkittävimmät erot vertailujoukkojen välillä ovat iän mukaiset erot vanhempien tekemän fyysisen ja henkisen väkivallan kokemisessa sekä sukupuolittunut ero seksuaaliväkivallan kohteeksi joutumisessa.

16–25-vuotiaista naisista hieman useampi kuin joka kymmenes (13 %) raportoi kokeneensa lapsuudessa vanhempiensa tekemää fyysistä väkivaltaa, kun yli 35-vuotiaista naisista ja miehistä kokemuksista kertoi joka viides (20 %). Nuoret naiset sen sijaan raportoivat yli 35-vuotiaita useammin vanhempien tekemää henkistä väkivaltaa – sitä on kokenut ainakin kerran vähintään joka toinen ja toistuvasti vajaa kolmannes 16–25-vuotiaista naisista, kun sekä yli 35-vuotiaista naisista että miehistä vanhempien tekemää henkistä väkivaltaa on kokenut alle 40 prosenttia.

Miesten ja naisten välillä suurimmat erot ovat seksuaalisen ahdistelun kokemisessa: seksuaalista ahdistelua on lapsena kokenut useampi kuin joka kymmenes nainen ja noin joka kolmaskymmenes mies. (Kuvio 3.5.)

Kuvio 3.5
Lapsuudessa koetun ja todistetun perheväkivallan sekä alle 15-vuotiaana koetun seksuaaliväkivallan yleisyys, % 16–25-vuotiaista naisista sekä yli 35-vuotiaista naisista ja miehistä. N= 1 089.

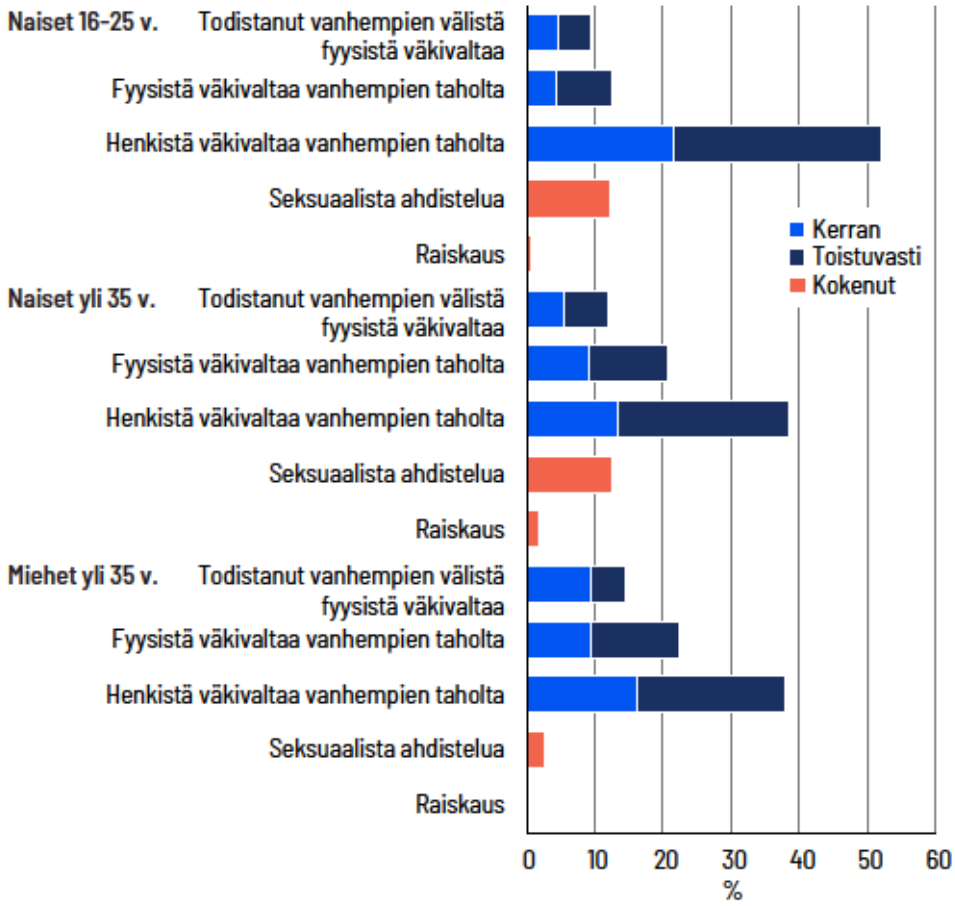

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

16–25-vuotiaista naisista 7 prosentin sukupuolielimiä on kosketeltu heidän olleessaan alle 15-vuotiaita, ja 6 prosenttia on tullut kuvatuksi alastomana. Noin 2 prosenttia raportoi, että heidät on alle 15-vuotiaana pakotettu koskettamaan muiden sukupuolielimiä ja noin 1 prosentti kertoo tulleensa lapsena raiskatuksi. (Kuvio 3.6.)

Kuvio 3.6
Alle 15-vuotiaana koetun seksuaaliväkivallan muodot, % 16–25-vuotiaista naisista. N=2 055.

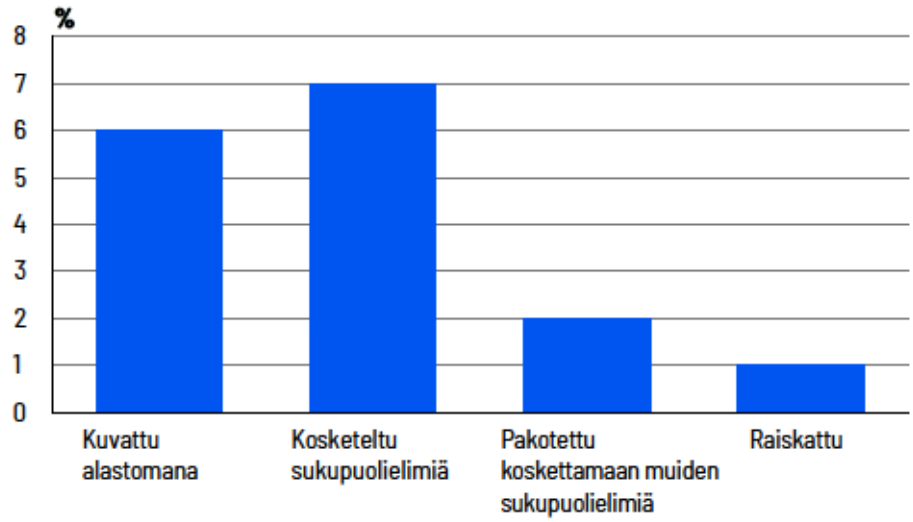

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

3.2 Suositukset

Tulosten perusteella nuoret naiset korostuvat väkivallan kohteina miltei kaikilla elämän osa-alueilla, ja väkivaltaa kokeneiden osuutta nostaa etenkin eri elämänpiireissä ja ikävaiheissa yleisesti koettu seksuaaliväkivalta.

Väkivaltaa kokeneiden nuorten naisten korkeat osuudet ovat pysäyttäviä, mutta tarjoavat kansainvälisesti vertaillen myös toivoa. Nuorten naisten eri puolilla Eurooppaa ja muuta maailmaa kohtaama väkivalta ei välttämättä pidä sisällään niin suuria kansallisia eroja kuin kansainväliset vertailut antavat olettaa, vaan korkeita väkivaltatasoja raportoivissa maissa, kuten Suomessa, nuoret naiset pikemminkin tunnistavat eri väkivallan muotoja ja voivat kertoa kokemuksistaan tutkimuksessa ilman pelkoa kielteisistä seurauksista. Jatkamalla väkivallan kohtaamisesta ja vaikutuksista puhumista voidaan pyrkiä entisestään lisäämään ihmisten tietoisuutta siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei, ja mitkä ovat omat ja toisten oikeudet. Näin väkivaltaa kokeneet pystyvät paremmin tunnistamaan kokemuksensa ja hakeutumaan avun ja tuen piiriin.

Nuorten naisten avoimuus kokemuksistaan antaa toivoa siitä, että tulevaisuudessa yhä harvempi vaikenee kokemastaan väkivallasta ja jää sen vuoksi ilman tukea. Toiveikkuudesta huolimatta keskeinen johtopäätös nuorten naisten raportoimien kokemusten yleisyydestä kuitenkin on se, että vuosia jatkuneesta väkivallan vastaisesta ja sukupuolten tasa-arvoa edistämään pyrkivästä työstä huolimatta väkivallan kokeminen ja sen uhka vaikeuttavat edelleen monien tyttöjen ja nuorten naisten kasvua aikuisuuteen.

Väkivaltaa kokeneiden ja kokevien nuorten naisten lisäksi katse olisi hyvä suunnata myös poikiin ja miehiin. Väkivallan sallivat asenteet eivät synny tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat monet yhteiskunnan ja sosiaalisen elämän ilmiöt. Tyttöihin ja nuoriin naisiin kohdistuva väkivalta on useimmiten poikien ja miesten tekemää, eikä ilmiön kitkeminen onnistu keskittymällä vain uhreihin ja heidän ominaisuuksiinsa ja toimintaansa.

Toisaalta on syytä huomioida pojat ja miehet tekijöiden ohella myös väkivallan kohteina, joiden voi olla kulttuuristen ja sosiaalisten normien vuoksi tyttöjä vaikeampaa kertoa kokemuksistaan ja hakeutua väkivallan uhreille tarkoitettujen tukipalvelujen piiriin. Ilman väliintuloa tai muuta puuttumista etenkin lapsuudessa koettu ja todistettu väkivallan käyttö konfliktien ratkaisemiseen voi muotoutua toimintatavaksi, jota noudatetaan aikuisuudessa myös omissa lähisuhteissa. Mikäli väkivallan aiheuttamia lukuisia haittoja halutaan vähentää, voimavarat olisi hyvä kohdistaa tämän väkivallan ylisukupolvisen ketjun katkaisemiseen.

4 Seksuaalinen häirintä työelämässä

Marjut Pietiläinen & Aku von Bell

Seksuaalista häirintää koetaan työelämässä edelleen valitettavan usein, minkä useat tutkimukset ovat osoittaneet (esim. Attila ym. 2018; Sutela ym. 2019; Lyly-Yrjänäinen 2023). Myös Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimus osoitti, että seksuaalisen häirinnän kokemukset työelämässä ovat varsin yleisiä (Attila ym. 2023).

Tässä luvussa tarkastellaan työelämässä koetun seksuaalisen häirinnän yleisyyttä, ilmenemismuotoja, tapahtumaympäristöjä, kokijoita ja tekijöitä sekä häirinnästä kertomisen yleisyyttä ja kanavia.

4.1 Keskeiset tulokset

- Seksuaalista häirintää koetaan erityisesti niissä työtehtävissä, joissa ollaan tekemisissä asiakkaiden tai asiakkaita vastaavissa asemassa olevien henkilöiden kanssa.
- Valtaosa seksuaalisen häirinnän tekijöistä on miehiä: 94 % seksuaalista häirintää kokeneista naisista on kokenut sitä miesten taholta ja seksuaalista häirintää kokeneista miehistäkin kolmasosa on kokenut sitä toisen miehen taholta.
- Tutkimuksesta tehtyjen lisäanalyysien perusteella naiset kokevat seksuaalista häirintää esihenkilön tai työnantajan taholta pääasiassa miesenemmistöisillä ja sukupuolijakaumaltaan tasaisilla toimialoilla.
- Aineiston perusteella työpaikalla oleva ohjeistus tai nimetty häirintä-yhdyshenkilö eivät yksistään riitä vähentämään häirinnän kokemista. Näitä molempia voi kuitenkin suositella työpaikoille, sillä häirintäyhdyshenkilö on toiseksi todennäköisin taho, jolle häirinnästä ilmoitetaan. Lisäksi työntekijät, joiden työpaikalla on ohjeistus tai häirintäyhdyshenkilö, tietävät huomattavasti todennäköisemmin, kenelle häirintätilanteesta tulee ilmoittaa verrattuna työntekijöihin, joiden työpaikalla ei ole kumpaakaan.

4.1.1 Seksuaalisen häirinnän yleisyys työelämässä

Työelämässä olleista 18–74-vuotiaista naisista yli puolet (54 %) ja miehistä noin joka seitsemäs (14 %) on kokenut seksuaalista häirintää työelämässä. Sitä kokevat erityisesti nuoret naiset, joista kokemuksia on korkeimmillaan 80 prosentilla (kuvio 4.1.) Myös miehillä todennäköisyys kokea seksuaalista häirintää laskee iän myötä, muttei yhtä jyrkästi kuin naisilla.

Kuvio 4.1
Seksuaalista häirintää työssä viimeisten 5 vuoden aikana kokeneet sukupuolen ja iän mukaan, % työelämässä olleista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=5 844.

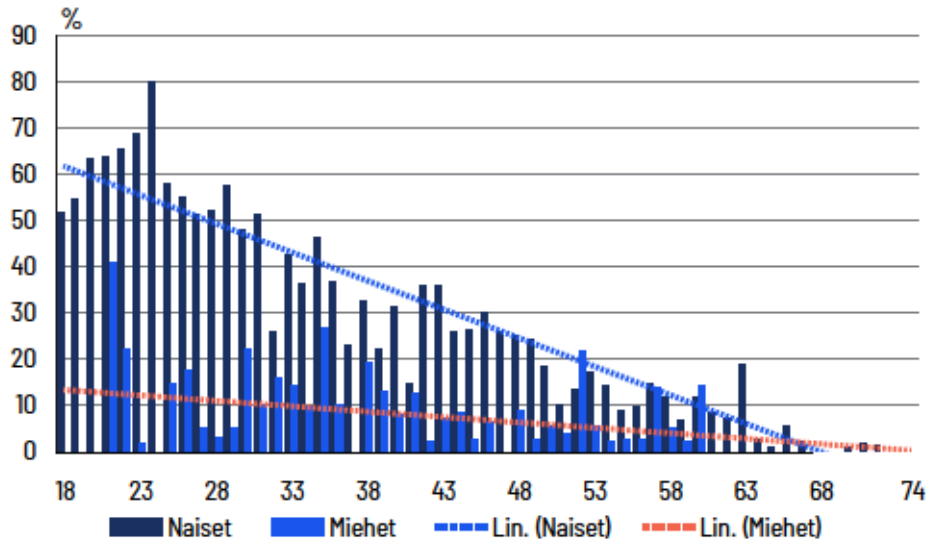

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Työelämässä tapahtuva seksuaalinen häirintä ilmenee monin eri tavoin. Tyypillisimmin häirintä ilmenee asiattomana tuijotteluna tai katseina, jotka tekevät olon epämukavaksi (22 %), asiattomina seksuaalisina vitseinä tai loukkaavina huomautuksina (19 %) sekä ei-toivottuna fyysisenä kontaktina (17 %). Naiset kokevat kaikkia seksuaalihäirintämuotoja huomattavasti miehiä useammin (kuvio 4.2.)

Kuvio 4.2
Työssä koetun seksuaalisen häirinnän muodot sukupuolen mukaan, % työelämässä olleista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=5 844.

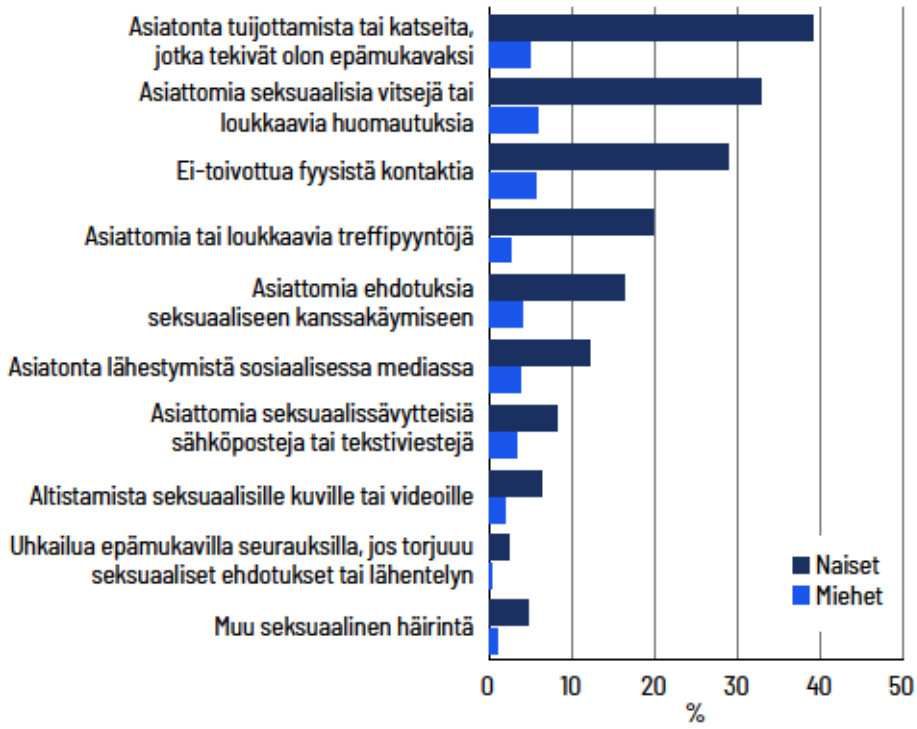

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Työelämässä seksuaalista häirintää koetaan pääasiassa asiakkaiden tai asiakkaiksi verrattavien henkilöiden, kuten potilaiden, oppilaiden, opiskelijoiden tai matkustajien (57 %) sekä työkaverien (49 %) taholta. Seksuaalista häirintää kokeneista valtaosa – 82 prosenttia – on kokenut häirintää miesten taholta, 17 prosenttia naisten taholta ja 9 prosenttia tuntemattomalta taholta.

Naiset ja miehet kohtaavat työelämässä seksuaalista häirintää eri tekijöiden taholta. Työelämässä seksuaalista häirintää kokeneista naisista 94 prosenttia on kokenut häirintää miehen taholta. Vastaavasti seksuaalista häirintää työelämässä kokeneista miehistä 59 prosenttia on kokenut naisen tekemää häirintää ja noin joka kolmas (34 %) toisen miehen tekemää häirintää.

Naiset kokevat seksuaalista häirintää miehiä todennäköisemmin asiakkaiden (naisista 62 %, miehistä 40 %) ja esihenkilön (naisista 20 %, miehistä 5 %) taholta. Työkaverin taholta tapahtuvan seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuminen on puolestaan lähes yhtä todennäköisestä naisille ja miehille (49 %). Sen sijaan häirinnän kokeminen tuntemattoman taholta on tyypillisempää miehille (22 %) kuin naisille (5 %).

Kun tarkastellaan naisten ja miesten työssä kokemaa seksuaalista häirintää tekijän ja sukupuolen mukaan, havaitaan miesten rooli työssä koetun seksuaalisen häirinnän tekijöinä suureksi. Vaikka miehet kokevatkin seksuaalista häirintää tyypillisemmin naisten kuin miesten taholta, ei miesten rooli miesten kokemassa häirinnässäkään jää vähäiseksi – toisin kuin naisten rooli naisten kokemassa häirinnässä (kuvio 4.3.)

Kuvio 4.3
Seksuaalista häirintää työssä kokeneet tekijän aseman ja sukupuolen mukaan, % seksuaalista häirintää työelämässä viimeisten viiden vuoden aikana kokeneista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=2 560.

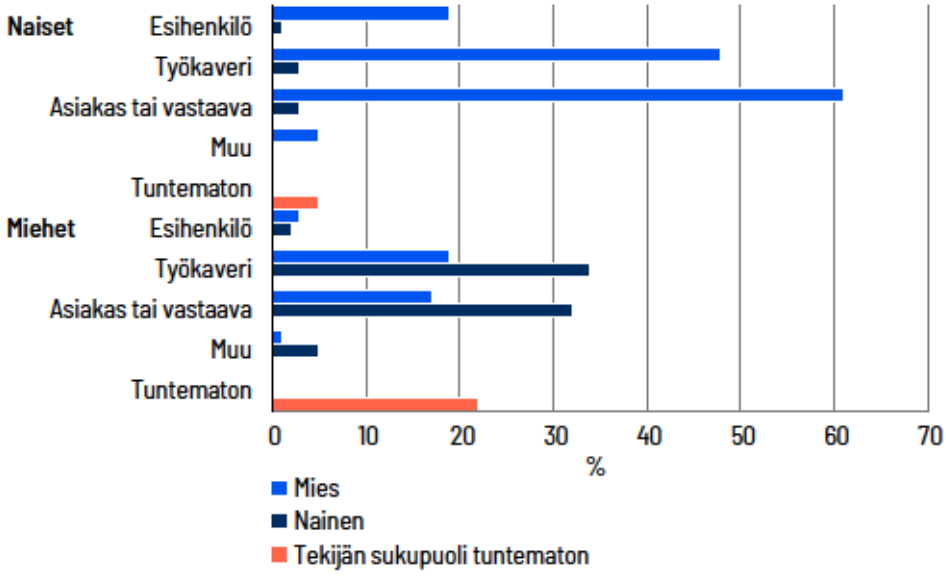

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

4.1.2 Seksuaalinen häirintä eri toimialoilla sekä erilaisissa työyhteisöissä, -tehtävissä ja -rooleissa

Seuraavassa tarkastellaan seksuaalisen häirinnän kokemuksia nykyisessä työssä, jolloin tarkastelun kohteena ovat kaikki tutkimushetkellä työsuhteessa olevat. Työsuhteessa olevista naisista 21 prosenttia ja miehistä 6 prosenttia on kokenut seksuaalista häirintää nykyisessä työssään.

Seksuaalisen häirinnän kokemisessa on eroa myös toimialojen välillä. Häirintää kokevat erityisesti terveys- ja sosiaalipalveluiden sekä tukku- ja vähittäiskaupan toimialoilla työskentelevät (kuvio 4.4.) Näillä toimialoilla työhön kuuluu tyypillisesti paljon asiakastyötä.

Kuvio 4.4
Seksuaalista häirintää nykyisessä työssä viimeisten viiden vuoden aikana kokeneet toimialan mukaan, % työelämässä olevista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=3 576.

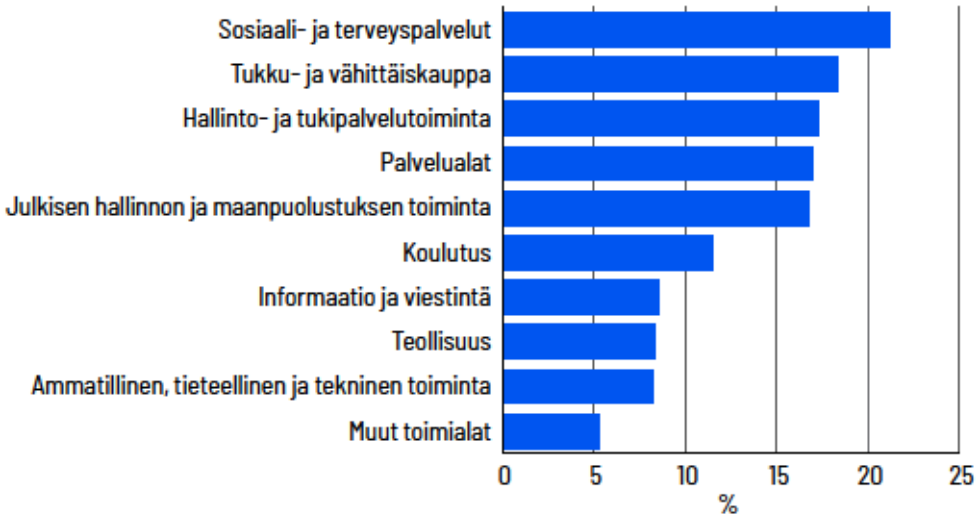

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Kuviosta 4.5 nähdään häirinnän tekijäryhmien osuuksia eri toimialoilla. Paljon asiakastyötä sisältävillä toimialoilla tekijät ovat usein asiakkaita, kun taas muilla toimialoilla tekijöissä korostuvat työkaverit.

Kuvio 4.5
Seksuaalista häirintää nykyisessä työssä kokeneet työpaikan toimialan ja häirinnän tekijän aseman mukaan, % nykyisessä työssään seksuaalista häirintää viimeisten viiden vuoden aikana kokeneista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=572.

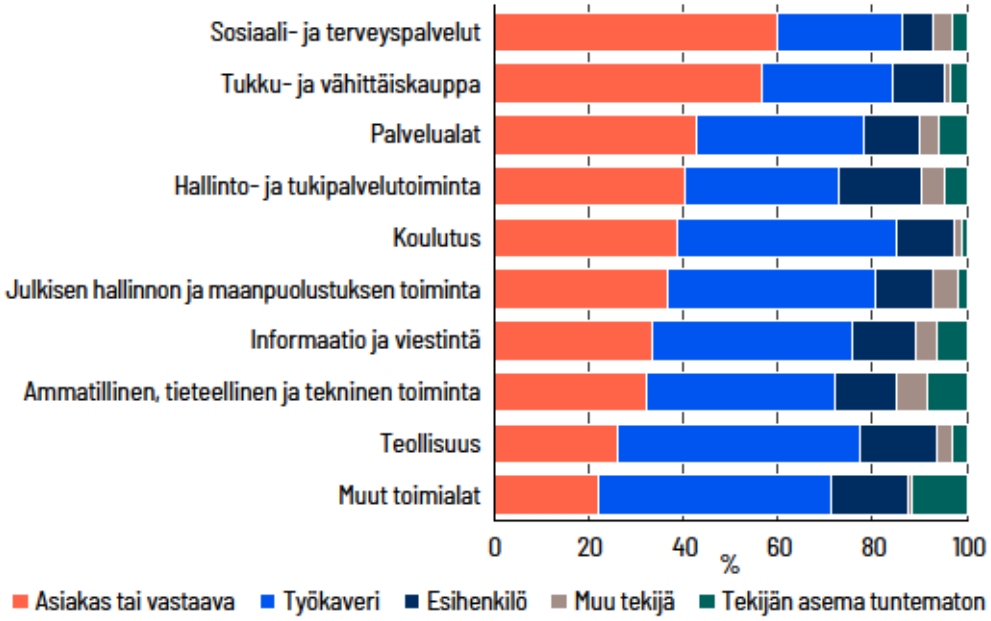

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Pelkän toimialan tarkastelu ei kuitenkaan anna vielä koko kuvaa seksuaalisen häirinnän kokemisesta, sillä toimialan sisälläkin työskennellään erilaisissa tehtävissä, joissa asiakastyön määrä vaihtelee. Ammateittain tarkasteltuna erityisesti asiakaspalvelussa työskentelevät ja terveydenhuollon asiantuntija-ammateissa toimivat kokevat seksuaalista häirintää työssään (kuvio 4.6.)

Kuvio 4.6
Seksuaalista häirintää nykyisessä työssä viimeisten viiden vuoden aikana kokeneet ammattiryhmän mukaan, % työelämässä olevista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=3 576.

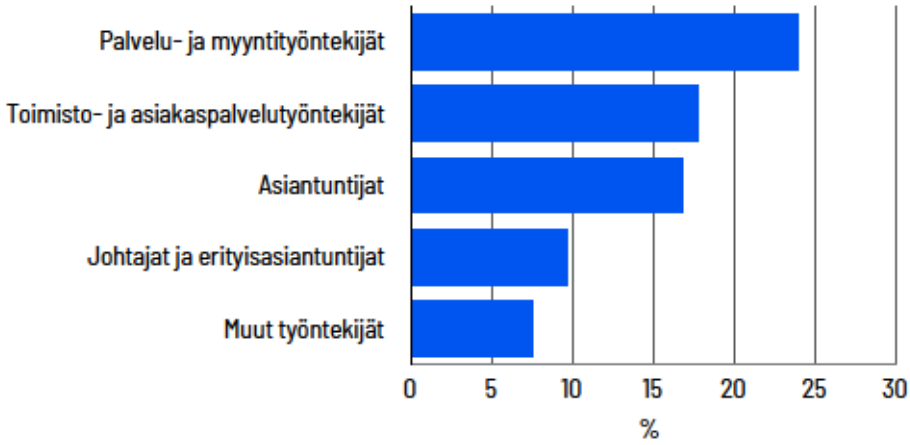

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Kuviossa 4.7 nähdään vielä tarkemmin keiden taholta eri ammattiryhmiin kuuluvat ovat nykyisessä työssään kokeneet seksuaalista häirintää. Palvelun ja myynnin ammateissa työskentelevistä yli puolet (57 %) on kokenut häirintää asiakkaiden tai vastaavien henkilöiden taholta. Vähiten asiakkaiden taholta häirintää on koettu työntekijäammateissa sekä johtajien ja erityisasiantuntijoiden ammateissa. Sen sijaan näissä ammattiryhmissä kohdattu seksuaalinen häirintä oli hieman muita ammattiryhmiä yleisemmin työkavereiden taholta tapahtunutta. Palvelussa ja myynnissä työkaverit olivat harvemmin häirinnän takana. Vaikka seksuaalinen häirintä olikin harvemmin esihenkilön kuin asiakkaiden tai työkavereiden taholta koettua, oli siitä kokemuksia noin joka kymmenennellä: toimisto- ja asiakaspalvelussa työskentelevillä sekä johtajien ja erityisasiantuntijoiden ammattiryhmissä hieman useammin kuin muissa ryhmissä,

Kuvio 4.7
Seksuaalista häirintää nykyisessä työssä kokeneet ammattiryhmän ja häirinnän tekijän aseman mukaan, % nykyisessä työssään seksuaalista häirintää viimeisten viiden vuoden aikana kokeneista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=572.1.

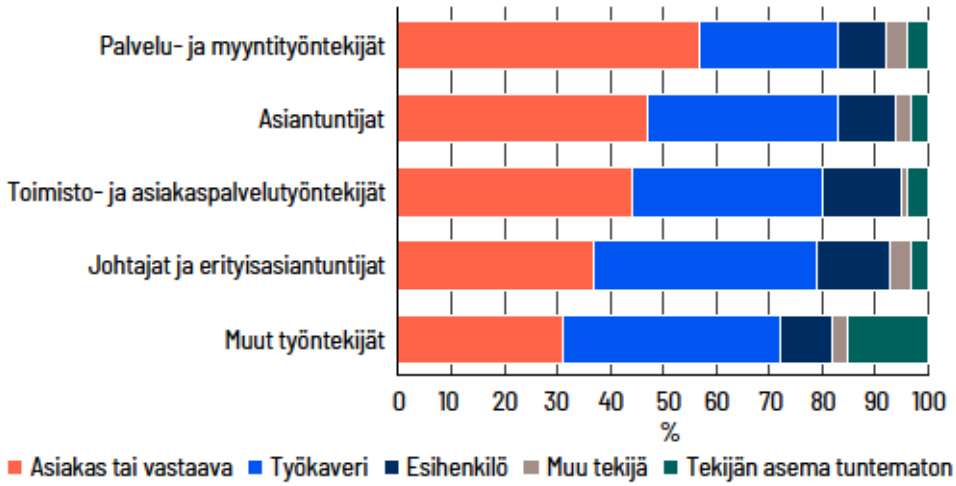

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

4.1.3 Kuinka yleiseksi seksuaalinen häirintä työssä koetaan?

Vaikka työelämässä koettu seksuaalinen häirintä on suhteellisen yleistä ja joissakin työntekijä- ja ikäryhmissä pikemminkin sääntö kuin poikkeus, eivät työntekijät kuitenkaan itse arvioi sen olevan kovin yleistä: vain 4 prosenttia työssäkäyvistä pitää seksuaalista häirintää erittäin tai melko yleisenä nykyisellä tai viimeisimmällä työpaikallaan, kun taas 67 prosentin mielestä häirintä ei ole ollenkaan yleistä tai sitä ei edes tapahdu. Väestöryhmien välillä on kuitenkin eroja asian suhteen.

Sukupuolten ja ikäluokkien välillä erot ovat tilastollisesti merkitseviä. Naiset pitävät häirintää kaikissa ikäryhmissä yleisempänä kuin miehet (kuvio 4.8.) Erityisesti 18–24-vuotiaat naiset pitävät häirintää huomattavasti vastaavan ikäluokan miehiä yleisempänä.

Kuvio 4.8
Näkemykset seksuaalisen häirinnän yleisyydestä nykyisessä tai viimeisimmässä työssä ikäryhmän mukaan, % työelämässä olleista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=5 821.

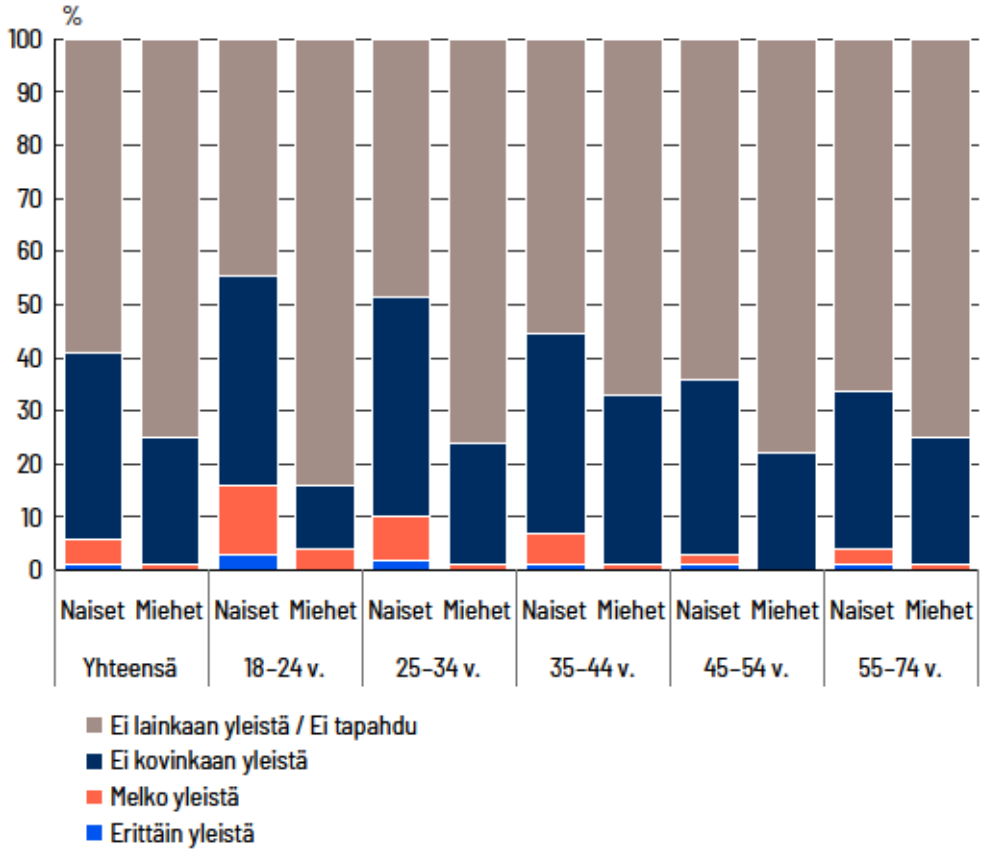

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Vaikka miesten ja naisten käsitykset työelämässä tapahtuvan seksuaalisen häirinnän yleisyydestä eroavat toisistaan, ero ei ole kovin merkittävä. Sen voisi olettaa olevan huomattavasti suurempikin, sillä yli puolet naisista raportoi kokeneensa seksuaalista häirintää työelämässä ainakin kerran.

Jos verrataan häirintää nykyisessä työssään tai edellisten 12 kuukauden aikana kokeneiden käsityksiä häirinnän yleisyydestä muihin, huomataan käsityksissä jo selkeä ero (kuvio 4.9.) Seksuaalisen häirinnän voidaankin päätellä jäävän jossain määrin piiloon, sillä ne, jotka eivät ole henkilökohtaisesti häirintää kokeneet, eivät pidä sitä niin yleisenä kuin sitä itse kokeneet. Toisaalta, jos häirintäkokemus on jäänyt yksittäiseksi ja siitä on kulunut jo pidempi aika, saattavat häirintää kokeneetkin ehkä ajatella häirinnän tapahtuneen jotenkin poikkeavassa tilanteessa, eikä olevan osa yleisempää ilmiötä.

Kuvio 4.9
Näkemykset seksuaalisen häirinnän yleisyydestä nykyisessä tai viimeisimmässä työssä häirinnän kokemisen sekä viimeisimmän häirintäkokemuksen ajankohdan mukaan, % työelämässä olleista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä sekä työelämässä seksuaalista häirintää kokeneista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=5 821/3 550.

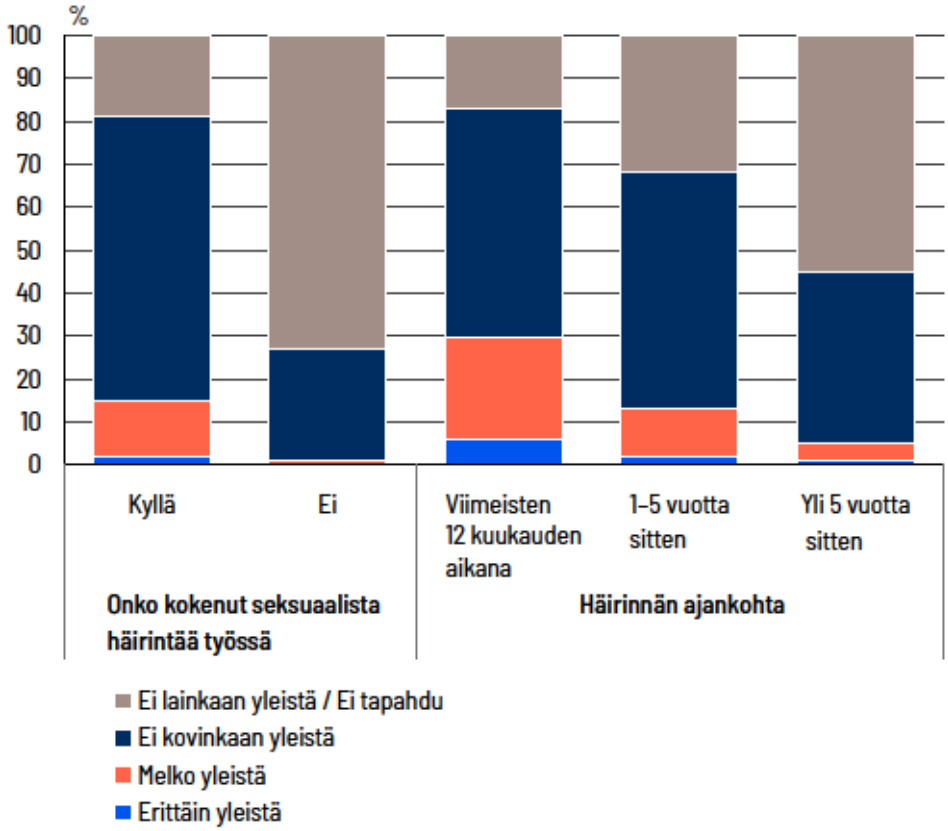

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

4.1.4 Esihenkilöiden naisiin kohdistama seksuaalinen häirintä

Naisten miehiä useammin kokema esihenkilöiden taholta kokema häirintä vaikuttaa liittyvän miesenemmistöisillä ja sukupuolijakaumaltaan tasaisilla toimialoilla eli niin sanotuilla tasa-aloilla koettuun seksuaaliseen häirintään (kuvio 4.10.) Myös työkaverien taholta koettu häirintä korostuu miesenemmistöisillä toimialoilla.

Toimialoista miesenemmistöisiä ovat teollisuus-, informaatio ja viestintäala sekä kuviossa 4.10 muihin toimialoihin sisältyvät maa-, metsä- ja kalatalouden, kaivostoiminnan ja louhinnan, sähkö- kaasu- ja lämpöhuollon, vesi-, viemäri- ja jätevesihuollon sekä muut ympäristön puhtaanapidon alat. Tasa-aloihin lukeutuvat palvelualat sekä julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen toiminta.

Kuvio 4.10
Seksuaalista häirintää nykyisessä työssä kokeneet työpaikan toimialan ja häirinnän tekijän aseman mukaan, % nykyisessä työssään seksuaalista häirintää viimeisten viiden vuoden aikana kokeneista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=518.

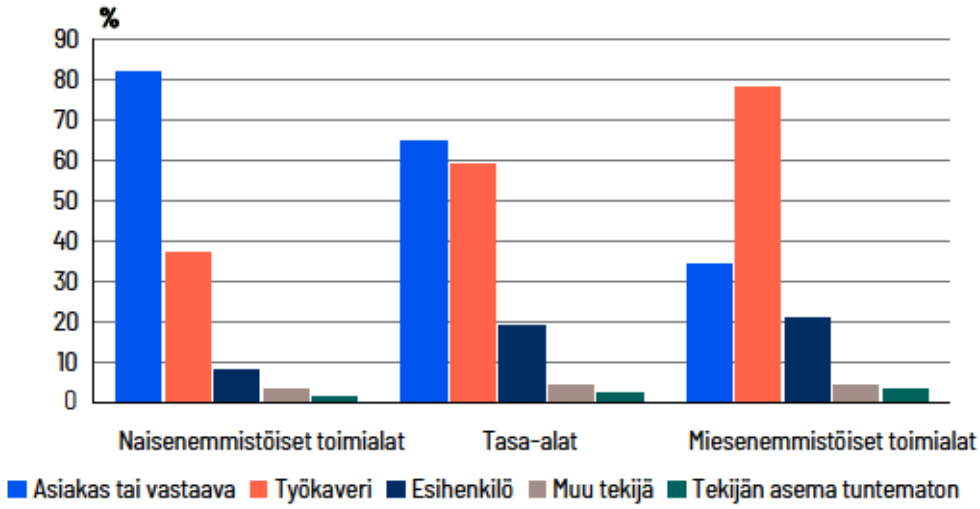

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

4.1.5 Seksuaalisesta häirinnästä kertominen sekä työpaikan ohjeistus ja häirintäyhdyshenkilö

Häirinnästä raportoimisesta tai kertomisesta kysyttiin tutkimuksessa ainoastaan niiltä vastaajilta, jotka olivat kokeneet häirintää edeltävien 12 kuukauden aikana (naisista 10 % ja miehistä 8 %).

Todennäköisimmin häirinnästä kerrotaan joko läheiselle henkilölle (70 %) tai kollegalle (65 %). Näille tahoille kertomisessa on todennäköisesti enemmänkin kyse tuen hakemisesta kuin varsinaisesta pyrkimyksestä ilmiantaa seksuaalista häirintää. Mikäli vasta esihenkilölle asiasta raportoiminen lasketaan varsinaiseksi ilmiantamiseksi, on vain noin kolmasosa (32 %) raportoinut kokemastaan häirinnästä: Hieman yli viidennes (22 %) raportoi häirinnästä esihenkilölleen ja 15 prosenttia kertoi asiasta esihenkilön lisäksi tai sijaan työpaikan häirintäyhdyshenkilölle. Muille tahoille raportoi enimmillään 5 prosenttia häirintää kokeneista (kuvio 4.11.)

Kuvio 4.11
Kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä eri tahoille raportoineet, % seksuaalista häirintää viimeisten 12 kuukauden aikana kokeneista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=234.

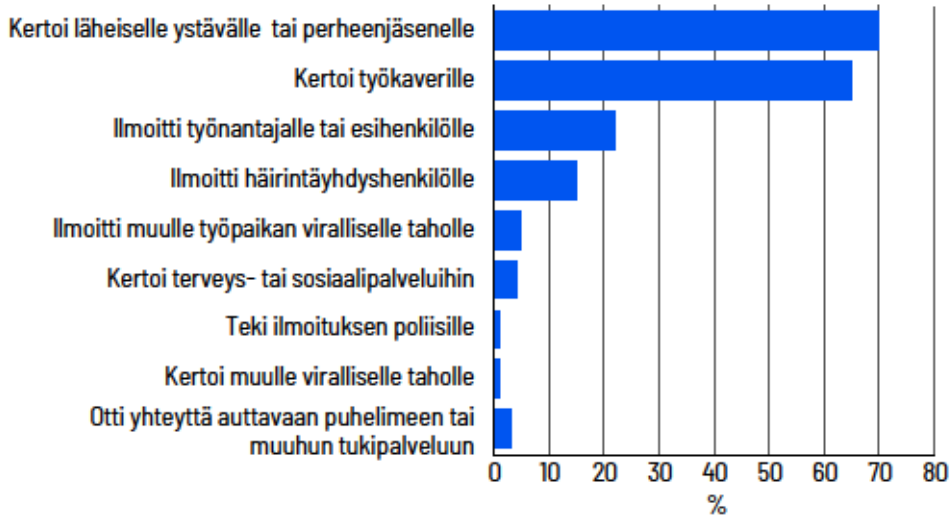

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

Häirintäyhdyshenkilöä voidaankin pitää työpaikan tärkeimpänä virallisena tahona, jolle häirinnästä on voitu kertoa, jos asia on haluttu viedä eteenpäin. Noin joka toisella (49 %) työpaikalla oli häirintäyhdyshenkilö. Lisäksi häirintää kokeneilta kysyttiin, onko työpaikalla ohjeistusta siitä, kuinka häirintätilanteissa tulee toimia. Ohjeistus oli niin ikään noin joka toisella työpaikalla (52 %).

Työpaikoista 39 prosentilla on sekä häirintäyhdyshenkilö että ohjeistus – yhtä usealla työpaikalla ei ole näistä kumpaakaan. Noin joka kymmenennen (13 %) työssäkäyvän työpaikalla on ohjeistus aiheesta, muttei häirintäyhdyshenkilöä, ja joka kymmenennen (9 %) työpaikalla on häirintäyhdyshenkilö, muttei ohjeistusta.

Kiinnostavaa on, vaihteleeko häirintää nykyisellä työpaikalla kokeneiden osuus sen mukaan, onko työpaikalla ohjeistus ja / tai häirintäyhdyshenkilö. Osuuksissa ei näytä olevan juurikaan eroa: seksuaalista häirintää nykyisellä työpaikalla kokeneita oli noin 14 prosenttia lukuun ottamatta niitä, joiden työpaikalla oli tarjolla ohjeistus, muttei yhdyshenkilöä (22 %).

Vaikkei ohjeistuksen ja häirintäyhdyshenkilön saatavuus näytäkään olevan yhteydessä koetun häirinnän määrään, ei se suoraan kerro kyseisten keinojen tehottomuudesta häirinnän ehkäisemisessä. On esimerkiksi epätodennäköistä, että häirintäyhdyshenkilön ja ohjeistuksen olemassaolo työpaikalla sinällään ehkäisisi työelämässä varsin tyypillistä asiakkaiden taholta koettua häirintää. Ne ovat kuitenkin ensiarvoisia keinoja erityisesti siksi, että häirintää kokenut tietää, kehen ottaa yhteyttä ja miten tulee toimia, jos kohtaa tai havaitsee häirintää.

Työpaikan häirintäyhdyshenkilön ja seksuaalista häirintää koskevan ohjeistuksen voisi olettaa ennaltaehkäisevän työkavereiden ja esihenkilöiden taholta tapahtuvaa häirintää. Tällaista yhteyttä aineistolla ei kyetty havaitsemaan. On kuitenkin syytä huomata, että esimerkiksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemistä ei edellytetä alle 30 henkilöä työllistäviltä työnantajilta, joihin Suomessa kuuluu työnantajista suurin osa. Näillä työpaikoilla ei siis välttämättä ole myöskään ohjeistusta tai häirintäyhdyshenkilöä.

Vaikkei aineisto suoraan annakaan tukea sille, että häirintäyhdyshenkilö tai seksuaaliseen häirintään liittyvä ohjeistus työpaikalla ehkäisisi seksuaalista häirintää, tukee se näkemystä siitä, että ohjeistuksesta tai häirintäyhdyshenkilön nimeämisestä huolehtineilla työpaikoilla työskentelevillä käsitys avun hakemisesta on selkeästi parempi kuin niillä, joiden työpaikalta ei löydy kumpaakaan (kuvio 4.12.)

Kuvio 4.12
Työntekijät, jotka kertovat tietävänsä, mistä hakea apua häirintätilanteessa työpaikan häirintäohjeistuksen ja häirintäyhdyshenkilön saatavuuden mukaan, % työelämässä olevista 18–74-vuotiaista naisista ja miehistä. N=3 260.

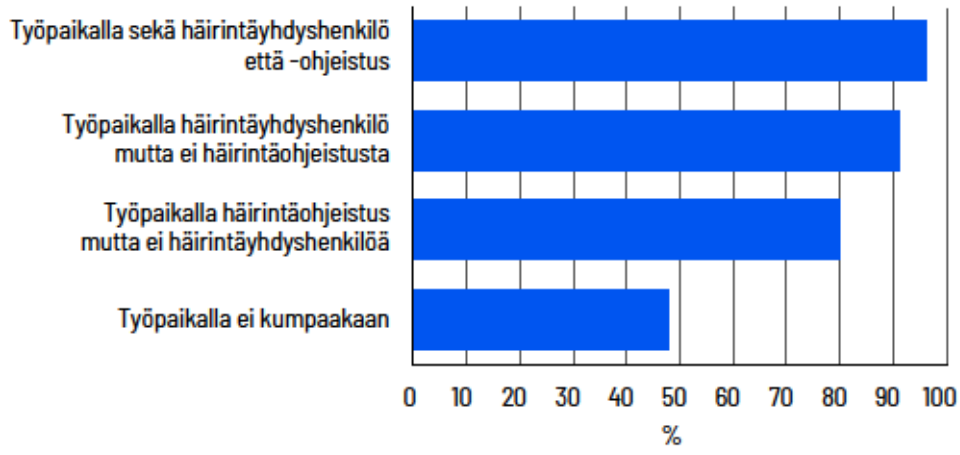

Tilastokeskus, Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021

4.2 Suositukset

Työelämässä koettu seksuaalinen häirintä on vakava ongelma, jolta työntekijöitä tulee suojella, eikä sitä pitäisi kenenkään joutua työelämässä kohtaamaan. Kuten tasa-arvovaltuutettukin ohjeistaa, on työnantajan velvollisuus huolehtia siitä, ettei työntekijä joudu seksuaalisen tai sukupuoleen perustuvan häirinnän kohteeksi työelämässä.

Asiakkaiden tai muiden vastaavien henkilöiden tekemään häirintään puuttuminen voi olla haastavaa. Harva työpaikka on valmis etäännyttämään asiakkaitaan ohjeistuksilla tai määräyksillä, mutta työntekijöitä olisi tästä huolimatta suojeltava mahdollisimman tehokkaasti, ja heille tulisi tarjota keinoja häirintätilanteista selviämiseen. Työpaikalla tulisi olla selkeät ohjeet siitä, miten häirintätilanteessa tulee toimia ja mistä voi hakea apua. Tulosten perusteella häirintäyhdyshenkilö on erityisen tärkeä taho, jolle työntekijät voivat raportoida häirintätilanteista ja joka voi tarjota tukea ja ohjeistusta tilanteen selvittämiseen. Myös työnantajan kannalta häirinnän keskittäminen yhden henkilön alaisuuteen voi auttaa hahmottamaan kokonaistilannetta paremmin ja huolehtimaan siitä, että tilanteisiin puututaan asianmukaisesti ja yhtenäisesti.

EU:n Whistleblower-direktiivin toimeenpanon edetessä yli 50 henkilöä työllistäviltä organisaatioilta edellytetään anonyymin ilmiantokanavan perustamista. Tiedonkeruun aikaan direktiivin toimeenpano Suomessa oli vielä kesken, eikä tiedonkeruussakaan vielä selvitetty anonyymin ilmoituskanavan kautta raportoimisesta, On hyvin mahdollista, että joillakin organisaatioilla tällainen kanava on ollut jo aiemmin omaehtoisesti käytössä. Anonyymin ilmoituskanavan voi kuitenkin olettaa madaltavan ilmoittamiskynnystä, koska tällöin työntekijä ei joudu pelkäämään suoria kostotoimenpiteitä tai kokemuksen aiheuttamaa häpeää, jos se tulee julki työorganisaatiossa.

Oleellista on myös työnantajan sitoutuminen siihen, ettei seksuaalinen häirintä ole työpaikalla hyväksyttävää. Määrätietoinen tiedottaminen aiheesta olisi varmastikin avainasemassa kollegoiden ja esihenkilöiden tekemän seksuaalisen häirinnän kitkemisessä ja ehkäisemisessä. Työnantajille tämä voi olla etu myös rekrytoinnissa ja henkilöstön sitoutumisessa. Koska työssä koettujen seksuaalisten ja sukupuoleen perustuvien häirintäkokemusten on osoitettu lisäävän riskiä pitkille sairauspoissaoloille (Blindow ym. 2021), on seksuaalisen häirinnän ehkäiseminen työelämästä myös työnantajien etu – niin tuottavuuden kuin työhyvinvoinninkin kannalta.

5 Digitaalisen väkivallan ja verkkohäirinnän kokeminen ja havaitseminen

Aku von Bell & Marjut Pietiläinen

Digitalisaation myötä yhä useammat ovat alttiina verkossa tapahtuvalle digitaaliselle väkivallalle ja häirinnälle. Verkkohäirintä on kasvava ongelma, jolla on vakavia seurauksia niin verkossa kuin sen ulkopuolellakin.

Tutkimuksessa selvitettiin sekä verkkohäirinnän kokemisen yleisyyttä eri elämänpiireissä että sen aiheuttamia seurauksia. Tässä luvussa esitellään ensin tuloksia verkkohäirinnän kokemisen yleisyydestä väestössä, minkä jälkeen käsitellään tarkemmin sukupuolten ja ikäryhmien välisiä eroja verkkohäirinnän tapahtumaympäristöissä ja koetun verkkohäirinnän tyypeissä. Lopuksi syvennytään verkkohäirinnän aiheuttamiin seurauksiin ja vaikutuksiin.

Määritelmiä

Digitaalisella väkivallalla tarkoitetaan ilmiötä, jossa henkilöä häiritään, kontrolloidaan, tarkkaillaan tai seurataan teknologiaa hyödyntäen.

Verkossa tapahtuvalla digitaalisella väkivallalla ja häirinnällä tarkoitetaan henkilöön verkon tai sosiaalisen median kautta kohdistuvaa asiatonta tai loukkaavaa viestittelyä, uhkailua tai maalittamista.

Maalittamisella tarkoitetaan ilmiötä, jossa yksi tai useampi toimija kehottaa tai yllyttää suurta joukkoa hyökkäämään yhden ihmisen kimppuun eri tavoin, kuten lähettämällä vihaviestejä sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa tai kaivamalla esiin ja vääristelemällä yksityiselämän tietoja.

5.1 Keskeiset tulokset

- Puolet Suomessa asuvista on todistanut verkossa häirintää, ja joka neljäs kokenut sitä itse.
- Nuoret kohtaavat verkkohäirintää selvästi vanhempia ikäryhmiä enemmän vapaa-ajalla ja opinnoissa.
- Noin kolmasosa verkkohäirintää kokeneista ja todistaneista raportoi rajoittaneensa osallistumistaan verkossa ja sosiaalisessa mediassa käytäviin keskusteluihin.

- Noin kuudesosa verkkohäirintää kokeneista ja todistaneista raportoi lopettaneensa joidenkin verkkoalustojen käyttämisen kokonaan.
- Verkkohäirintää kokeneista noin joka kolmas raportoi verkossa koetun häirinnän aiheuttaneen heille henkisiä oireita.
- Verkkohäirintää kokeneista joka kahdeskymmenes raportoi kieltäytyneensä luottamus- tai työtehtävästä verkkohäirinnän takia.

5.1.1 Verkkohäirinnän yleisyys

Puolet (50,1 %) Suomessa asuvista on todistanut verkossa häirintää, kun taas joka neljäs (25,1 %) on itse ollut verkkohäirinnän uhrina. Verkkohäirintää havaitaan ja koetaan valtakunnallisesti (kuvio 5.1.) Hyvinvointialueiden välillä ei ole merkitseviä eroja, vaan erot selittyvät vastaajien demografisen rakenteen vaihtelulla hyvinvointialueittain.

Kuvio 5.1
Verkkohäirintää havainneet ja kokeneet hyvinvointialueittain. %. N=7 537

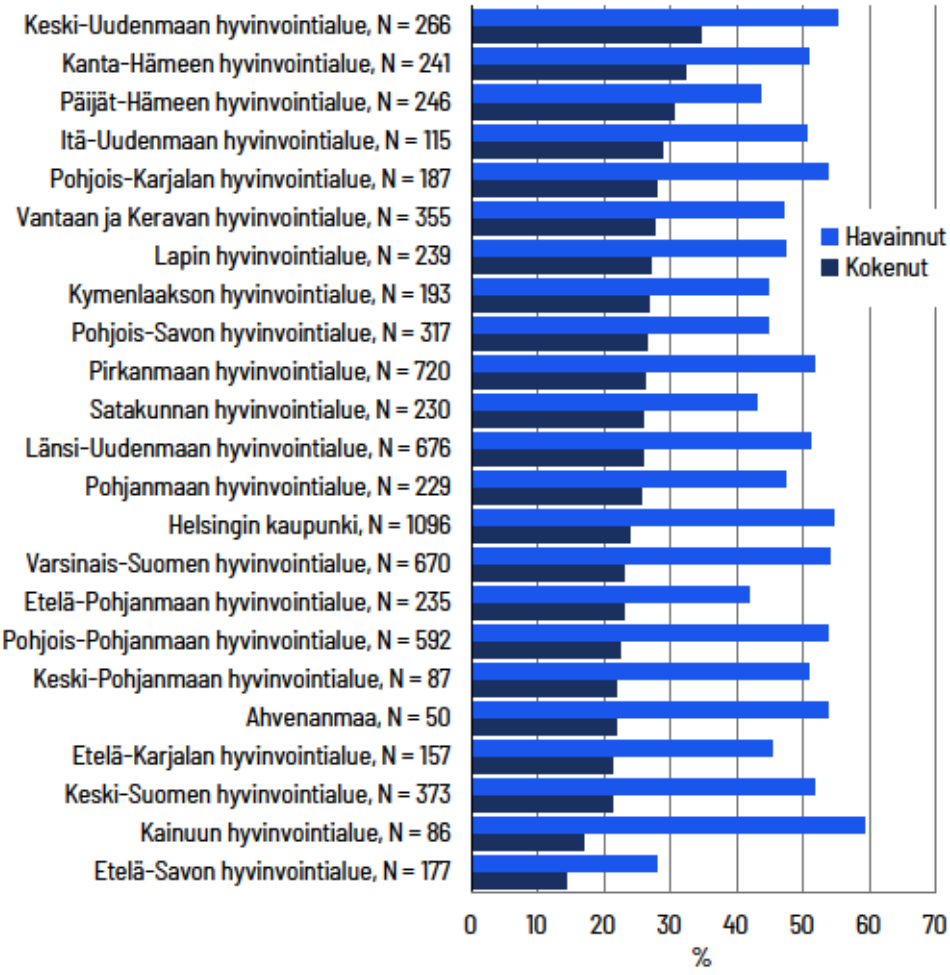

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

Sekä verkkohäirinnän havaitseminen että kokeminen liittyvät selkeästi ikään: 81,7 prosenttia 18–24-vuotiaista on todistanut ja 42,4 prosenttia kokenut häirintää verkossa, kun taas 35–44-vuotiaista 58,2 prosenttia on havainnut ja 26,0 prosenttia kokenut verkkohäirintää. Mitä nuoremmasta henkilöstä on kyse, sitä todennäköisemmin on sekä havainnut verkkohäirintää että joutunut sen uhriksi.

Sukupuolten välillä ei verkkohäirinnän havaitsemisessa ole merkittävää eroa: naisista verkkohäirintää on havainnut 51,8 prosenttia ja miehistä 48,3 prosenttia. Naiset ovat hieman todennäköisemmin kokeneet verkkohäirintää (27,1 %) kuin miehet (23 %).

Sen sijaan eroa naisten ja miesten välillä on erityisesti siinä, missä häirintää koetaan, millaista häirintää koetaan sekä siinä, millaisia vaikutuksia häirinnällä on.

5.1.2 Tilanteet, joissa verkkohäirintää koetaan

Suurimmat erot sukupuolten välillä ilmenevät häirintätilanteissa, jotka liittyvät parisuhteeseen ja perhe- tai sukulaissuhteisiin: naisista 14,1 prosenttia on kokenut verkkohäirintää näihin liittyen, mutta miehistä selvästi harvempi, 6,4 prosenttia (kuvio 5.2.) Ero sukupuolten välillä voidaan havaita myös muissa lähisuhde- ja perheväkivaltakokemuksissa, sillä verkkohäirintää kokeneista naisista 20,0 prosenttia ja miehistä 13,7 prosenttia raportoi kokeneensa perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa viimeisimmän viiden vuoden aikana. Miehet kokevat verkkohäirintää luottamustehtävissä (4,9 %) hieman naisia (3,2 %) todennäköisemmin.

Kuvio 5.2
Verkkohäirintää eri tilanteissa usein tai satunnaisesti kokeneiden osuudet sukupuolten mukaan eroteltuna. %. N=7 557.

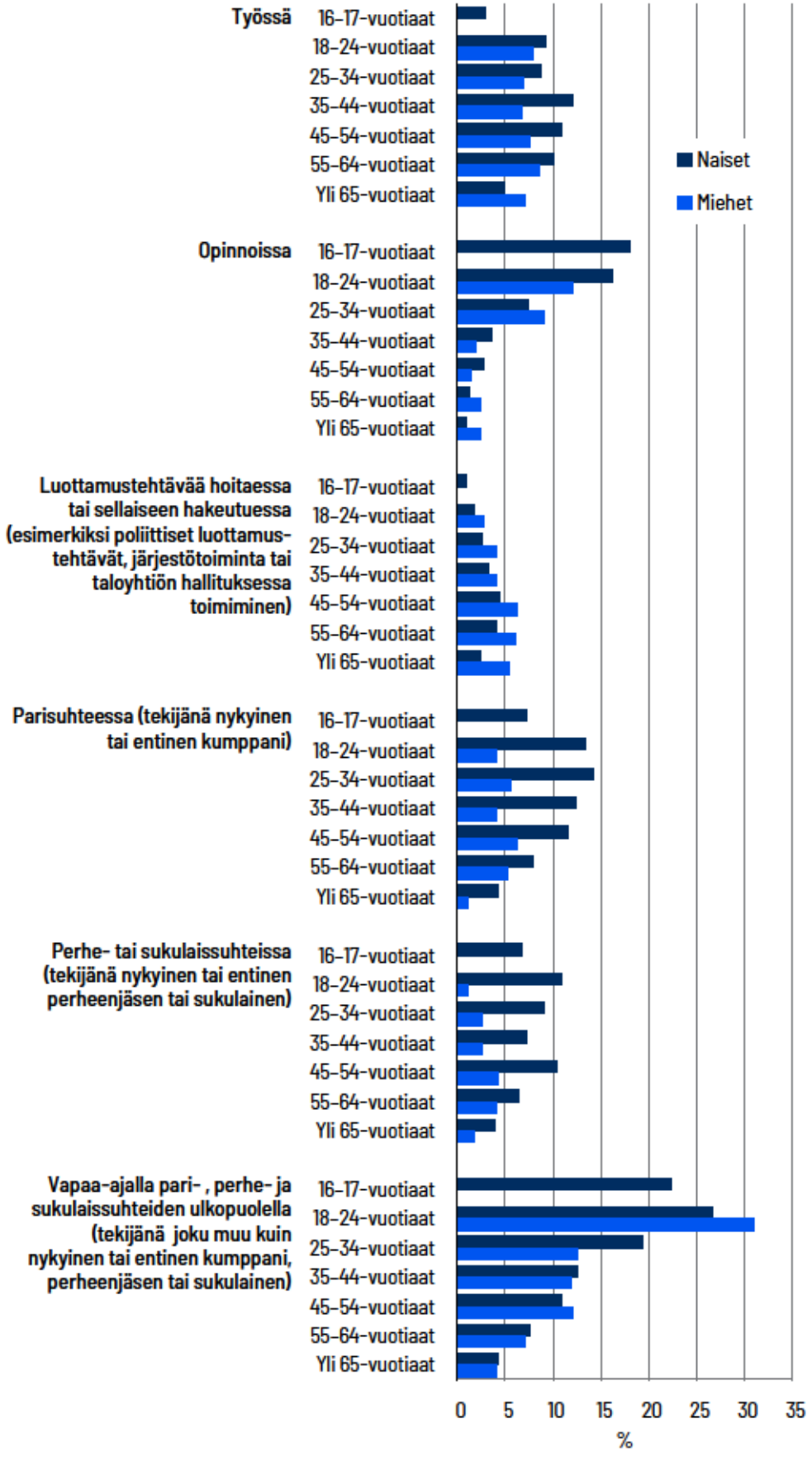

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

Toinen merkittävä ero liittyy vastaajien ikään ja vapaa-ajalla koettuun häirintään. Siinä missä alle 35-vuotiaista vastaajista 20,4 prosenttia oli kokenut verkkohäirintää vapaa-ajalla, oli yli 35-vuotiailla vastaava osuus 8,7 prosenttia.

5.1.3 Verkkohäirinnän tyypit

Sukupuolten väliset erot näkyvät myös koetun verkkohäirinnän muodoissa. Tyypillisimmät häirinnän muodot ovat asiattomat julkiset tai yksityiset kommentit, mitkä ovat yleisimmät häirinnän muodot sekä naisille että miehille kaikissa tarkastelluissa ikäryhmissä. Miehet kuitenkin kokevat hieman naisia enemmän julkista häirintää, kun taas naisten kokema häirintä tapahtuu selkeästi useammin yksityisesti.

Naisten kokemassa lähisuhteisiin liittyvässä verkkohäirinnässä näyttäisi korostuvan yksityisviestein tapahtuva häirintä, sillä sitä oli kokenut 55,9 prosenttia läheisten tekemää verkkohäirintää kokeneista. Sen sijaan niillä, joilla ei ollut kokemuksia lähisuhteisiin liittyvästä häirinnästä, häirintää yksityisviestein kokeneiden osuus oli 36,9 prosenttia. Lähisuhteissa häirintää kokeneet olivat tyypillisesti alle 35-vuotiaita naisia.

Luottamustehtävissä häirintää kokeneet ovat pääosin miehiä (60,7 %) ja yli 55-vuotiaita. Luottamustehtävissä häirintä näyttäisi liittyvän enemmän julkinen asiaton kommentointi: sitä oli kokenut 57,7 prosenttia luottamustehtävässä verkkohäirinnän kohteeksi joutuneista, kun muista verkkohäirintää kokeneista sitä oli kokenut 42,7 prosenttia. Vastaavasti maalittamisen kohteeksi joutuminen oli hieman yleisempää luottamustehtävissä häirintää kokeneilla (16,2 %) kuin muilla (11,2 %). Maalittamista kokeneilla korostuu työssä koettu häirintä, sillä heistä 48,9 prosenttia on kokenut verkkohäirintää työssä, kun vastaavasti maalittamista kokemattomista verkkohäirintää on työssään kokenut 30,9 prosenttia.

Itseen tai läheisiinkohdistuvien fyysisen väkivallan uhkausten kohteeksi joutuneet olivat pääasiassa naisia (63,7 %) ja alle 35-vuotiaita. Uhkauksia kokeneista 62,1 prosenttia on kokenut verkkohäirintää lähisuhteissa, kun vastaavia kokemuksia on uhkauksia kokemattomista 37,7 prosentilla. Uhkauksia kokeneista 62,3 prosentilla kokemukset liittyivät verkkohäirintään vapaa-ajalla, kun taas uhkauksia kokemattomilla kokemukset liittyivät selvästi harvemmin vapaa-aikaan (46,0 %).

5.1.4 Verkkohäirinnän kokemisen ja havaitsemisen vaikutukset

Verkkohäirinnän havaitsemisen ja kokemisen välillä on selkeitä eroja niistä aiheutuvissa seurauksissa. Verkkohäirintää kokeneista 33,6 prosenttia raportoi häirinnän aiheuttaneen heille henkisiä oireita, kun taas häirintää todistaneista näin raportoi vain 9,2 prosenttia. Lisäksi verkkohäirinnän kokeminen näyttäisi tuottavan enemmän digitaalisen maailman ulkopuolisia vaikutuksia, eli vetäytymistä työ- tai luottamustehtävistä, avun hakemista sosiaalisesta ympäristöstä tai ilmoituksen tekemistä viranomaisille.

Naisilla jo pelkkä häirinnän todistaminen näyttää vähentävän tai rajoittavan voimakkaasti verkossa tai sosiaalisessa mediassa käytäviin keskusteluihin osallistumista, sillä naisista 63,8 prosenttia raportoi tällaisista vaikutuksista, kun taas miehistä vastaavista vaikutuksista raportoi 42,8 prosenttia.

Suurin ero sukupuolten välillä verkkohäirinnän kokemisessa ja todistamisessa liittyy siihen, miten häirinnän koetaan vaikuttavan. Miehet kokivat (43,4 %) selvästi naisia (27,9 %) useammin, ettei häirintäkokemus ole vaikuttanut heihin mitenkään. Vastaavasti verkkohäirintää todistaneista miehistä 44,8 prosenttia raportoi, ettei todistaminen ole vaikuttanut heihin mitenkään, kun taas naisista näin raportoi vain 24,2 prosenttia. Verkkohäirintää kokeneista naisista joka kymmenes (9,9 %) haki apua häirintään esimerkiksi työpaikalta, ystäviltä, järjestösektorilta tai sosiaali- ja terveyspalveluista, mutta miehistä selvästi harvempi (4 %) oli toiminut näin.

5.2 Suositukset

Verkkohäirintä koskettaa erityisesti nuoria, jotka viettävät paljon aikaa verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Vaikka sukupuolten välillä ei ole suurta eroa verkkohäirinnän havaitsemisen tai kokemisen määrässä, on verkkohäirintä sukupuolistuneen väkivallan muoto, sillä sukupuolten välillä on selkeitä eroja siinä millaisissa tilanteissa ja millä tavoin verkkohäirintää havaitaan ja koetaan ja millaisia vaikutuksia häirinnällä on. Naiset kokevat miehiä useammin itseen tai läheisiin kohdistuvia uhkauksia, jolla tyypillisesti on myös moninaisempia vaikutuksia.

Miehille verkkohäirintä näyttäytyy tyypillisesti työ- tai luottamustehtäviin liittyvänä julkisena kommentointina ja maalittamisena. Miehet raportoivat naisia useammin, ettei verkkohäirinnän kokemisella tai todistamisella ollut heihin vaikutusta. Verkkohäirintää kokeneet miehet kertoivat myös hakeneensa asiaan apua naisia harvemmin. Verkkohäirintä jää viranomaisilta osin piiloon, sillä vain seitsemän prosenttia verkkohäirintää kokeneista raportoi asiasta viranomaisille.

Koska digitaalinen väkivalta ja häirintä on ilmiönä melko uusi, ei sitä vielä tunnisteta kovin hyvin, eikä siihen osata aina puuttua. Mahdollisuudet valvoa ja puuttua erityisesti yksityisviestein tehtyyn häirintään ovat rajalliset, jos häirintää ei raportoida viranomaisille tai verkkoalustojen ylläpidolle.

Rajanveto yksityisen ja julkisen tilan välillä ei myöskään ole verkossa ja sen eri alustoilla täysin selvää, joten epäselvää on myös, kenellä on oikeus määritellä, millainen vuorovaikutus tilassa on sopivaa.

Eri toimijoiden yhteistyö on avainasemassa verkossa tapahtuvan väkivallan ja häirinnän kitkemisessä. Avoin keskustelu ja tietoisuuden lisääminen ovat oleellisessa roolissa niin verkkoväkivallan ja häirinnän uhrien auttamiseksi, mutta myös sen näkyväksi tekemiseksi, mikä yhteiskunnassamme on hyväksyttävää ja mikä ei.

6 Vainoaminen

Henna Attila & Marjut Pietiläinen

Tilastokeskuksen Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksessa vainoamisesta kysyttiin tiedustelemalla 16–74-vuotiailta naisilta ja 18–74-vuotiailta miehiltä, onko heillä kokemuksia pelkoa, huolta tai ahdistusta aiheuttaneesta toistuvasta ei-toivottujen viestien tai lahjojen saamisesta, toistuvasta törkeiden, uhkaavien tai hiljaisten puheluiden kohteeksi joutumisesta, toistuvista itsepintaisista yrityksistä päästä tekemisiin, toistuvasta odottelusta kodin, koulun tai työpaikan ulkopuolella, toistuvasta seuratuksi tai tarkkailluksi joutumisesta, omaisuuden tai lemmikkien toistuvasta vahingoittamisesta, julkisesti toistuvasti esitetyistä loukkaavista ja nolostuttavista kommenteista sekä ei-toivotusta kuvien, videoiden tai arkaluontoisen tiedon julkaisemisesta toistuvasti.

Tässä luvussa tarkastellaan ensin vainoamiskokemusten yleisyyttä väestössä, minkä jälkeen esitellään tuloksia vainoamisen eri muodoista ja tekijöistä, kestosta ja toistuvuudesta sekä lopuksi seurauksista.

6.1 Keskeiset tulokset

- Vainoamista eli jatkuvia ei-toivottuja yhteydenottoja, uhkailua, seuraamista, tarkkailua tai vastaavaa häirintää on kokenut joka kolmas Suomessa asuva nainen ja joka viides mies. Tämä tarkoittaa 596 000 naista ja 372 000 miestä.
- Vainoamista kokevat tyypillisimmin naiset ja alle 35-vuotiaat – vainoamiskokemuksia on 25–34-vuotiaista naisista 39 prosentilla.
- Vainoaja on suurimmassa osassa tapauksista mies.
- Neljännes vainoamista kokeneista naisista ja vajaa viidennes miehistä raportoi kokeneensa vainoa nykyisen tai entisen parisuhdekumppanin taholta.
- Puolella vainoamista kokeneista tekijä on ollut ystävä, sukulainen tai muu tuttava.
- Vainoamisesta ei yleensä ilmoiteta poliisille. Tyypillisin syy on, ettei teon ole koettu olleen tarpeeksi vakava.

6.1.1 Vainoamisen yleisyys

Joka kolmas (30 %) 16–74-vuotias nainen ja joka viides (19 %) 18–74-vuotias mies on kokenut vainoamista jossain elämänsä vaiheessa. Erityisen usein vainoamista kokevat 25–34-vuotiaat naiset: heistä kokemuksia on 39 prosentilla. Sukupuolen lisäksi kokemukset vainoamisesta eroavat merkittävästi ikäryhmittäin: Alle

35-vuotiaista naisista ja miehistä kokemuksia on vähintään joka kolmannella, kun 35–74-vuotiaista naisista kokemuksia on joka neljännellä (26 %) ja 35–74-vuotiaista miehistä 14 prosentilla. (Kuvio 6.1.)

Naiset raportoivat miehiä useammin alle 15-vuotiaana koettua vainoamista. Viidennes (20 %) vainoamista kokeneista naisista kertoi, että vähintään osa vainoamiskokemuksista oli tapahtunut ennen heidän 15-vuotissyntymäpäiväänsä. Vastaavasti miehistä 13 prosenttia raportoi ainakin osan kokemuksista tapahtuneen alle 15-vuotiaana.

Kuvio 6.1
Vainoamisen yleisyys ikäryhmittäin, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=6145, miehet N=1430.

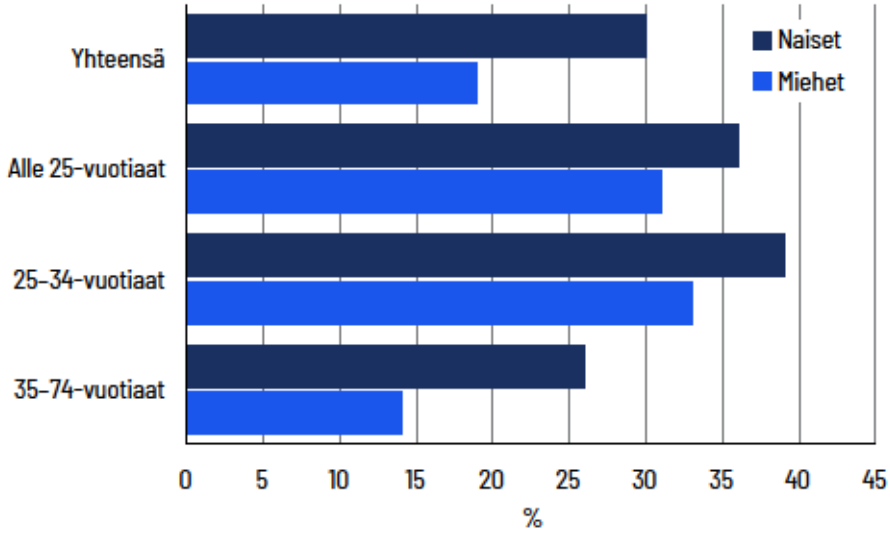

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

6.1.2 Vainoamisen muodot

Vainoaminen on tyypillisesti ei-toivottuja yhteydenottoja tai lahjoja. Sellaisia on vastaanottanut 59 prosenttia vainoamista kokeneista naisista ja 36 prosenttia miehistä. Miehillä yleisin vainoamisen muoto ovat toistuvat julkiset loukkaavat kommentit, joita on saanut 54 prosenttia vainoamista kokeneista miehistä ja 35 prosenttia naisista. Julkisilla loukkaavilla kommenteilla voidaan tarkoittaa, esimerkiksi sosiaalisen median julkaisuja. Ei-toivottujen yhteydenottojen ja lahjojen lisäksi naiset kokevat miehiä huomattavasti useammin toistuvaa seuraamista, vakoilua ja väijymistä. Julkisten loukkaavien kommenttien lisäksi miehet raportoivat naisia useammin toistuvaa omaisuuden vahingoittamista. (Kuvio 6.2.)

Tyypillisesti vainoamista kokeneet naiset ja miehet ovat kokeneet yhtä tai kahta vainoamisen muotoa, mutta joka viides on kokenut kolmea ja joka neljäs neljää tai useampaa muotoa.

Kuvio 6.2
Elämän aikana koetun vainoamisen muodot, % vainoamista kokeneista 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=1 800, miehet N=245.

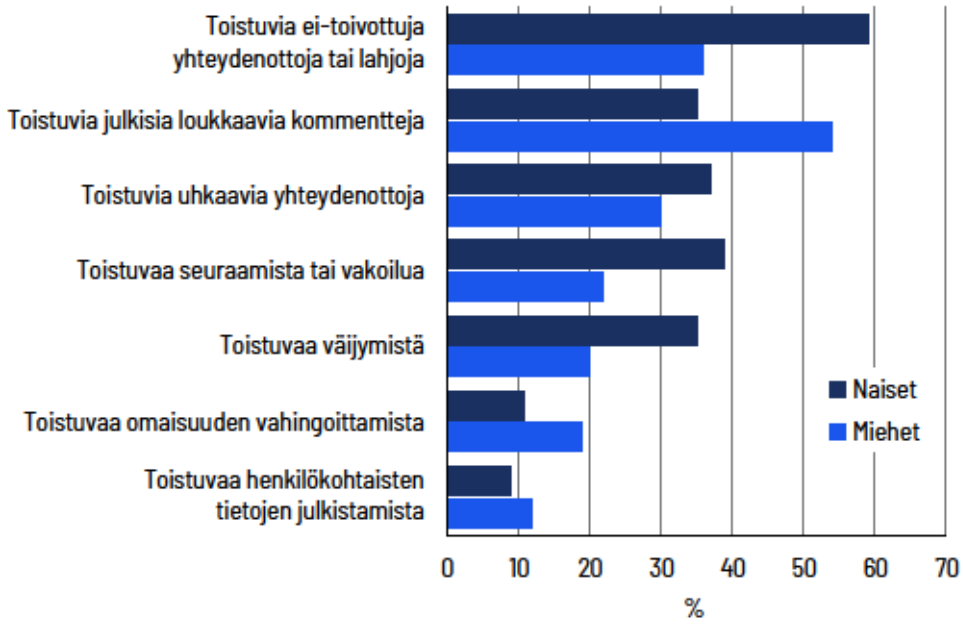

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

6.1.3 Vainoamisen tekijät

Sekä naisten että miesten kokemassa vainoamisessa tekijä on tyypillisimmin mies. Vainoamista kokeneista naisista suurin osa (78 %) on kokenut vainoamista miehen taholta ja alle viidennes (16 %) toisen naisen taholta. Noin puolet (47 %) vainoamista kokeneista miehistä on kokenut vainoamista toisen miehen taholta ja noin kolmasosa (32 %) naisen taholta. (Kuvio 6.3.)

Vainoamista elämänsä aikana kokeneista naisista reilu neljännes (26 %) ja miehistä hieman alle viidennes (17 %) on kokenut vainoamista ainakin yhden entisen tai nykyisen parisuhdekumppanin taholta. Lisäksi vainoamista kokeneista naisista suurin osa (71 %) ja miehistäkin reilusti yli puolet (61 %) on kokenut vainoamista vähintään yhden parisuhteen ulkopuolisen henkilön, kuten tuttavan, sukulaisen tai ennestään tuntemattoman henkilön taholta. Suurin osa näistä parisuhteen ulkopuolisista vainoajista on uhrin tuttavia, ystäviä tai sukulaisia: vainoamista kokeneilla naisilla tähän ryhmään kuuluvista vainoajista kokemuksia on miltei puolella (48 %) ja vainoamista kokeneista miehistä 41 prosentilla.

Toiseksi yleisin parisuhteen ulkopuolinen tekijäryhmä ovat ennestään tuntemattomat henkilöt, joiden tekemästä vainoamisesta on kokemuksia noin joka kolmannella (29 %) vainoamista kokeneella naisella ja joka viidennellä (21 %) miehellä. Harvinaisinta on vainoamisen kokeminen auktoriteetti-asemassa olevan henkilön, kuten opettajan tai valmentajan taholta – tällaisia kokemuksia on kahdella prosentilla vainoamista kokeneista naisista ja neljällä prosentilla miehistä.

Vainoamista täysin tuntemattomaksi jääneen henkilön taholta on kokenut joka kolmas (33 %) vainoamista kokenut mies ja alle viidesosa (16 %) vainoamista kokeneista naisista. Jos tekijästä ei saada mitään tietoa, kysymys on usein esimerkiksi verkon välityksellä anonyymisti tapahtuvasta vainoamisesta. Siinä on syytä huomioida, että tekijä saattaa olla yhtä hyvin uhrin läheinen kuin ennestään tuntematonkin.

Kuvio 6.3
Elämän aikana koetun vainoamisen tekijät, % vainoamista kokeneista 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=1 800, miehet N=245.

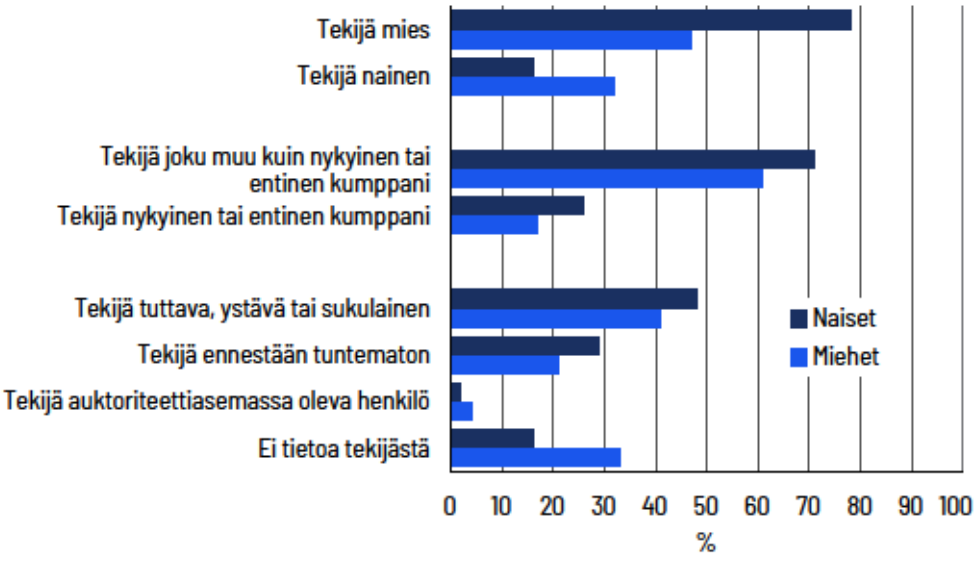

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

6.1.4 Vainoamisen kesto ja toistuvuus

Entisten tai nykyisten kumppanien tekemä vainoaminen on tyypillisesti sekä pitkäkestoisempaa että toistuvampaa kuin muiden tekijöiden tekemä vainoaminen. Entisen tai nykyisen kumppanin taholta koettu viimeisin vainoamisepisodi on kestänyt yli vuoden yli kolmasosassa (37 %) tapauksista, alle kolme kuukautta noin kolmasosassa (35 %) tapauksista ja alle kolmasosassa (28 %) jotain siltä väliltä. Muiden kuin kumppanien tekemä viimeisin vainoamis-episodi on puolestaan kestänyt tyypillisimmin (51 %) alle kolme kuukautta,

kolmasosassa (30 %) tapauksista yli vuoden ja viidesosassa (19 %) jotain siltä väliltä. (Kuvio 6.4.)

Kumppanien taholta koetussa vainoamisessa toistuvuus jakautuu melko tasaisesti viikoittaiseen tai sitä tiiviimpään (51 %) ja kuukausittaiseen tai sitä harvempaan (45 %) toimintaan. Muiden kuin kumppanien tekemä vainoaminen taas on tyypillisemmin kuukausittaista tai harvempaa (51 %) kuin viikoittaista tai tiiviimpää (42 %). Molempien tekijäryhmien kohdalla harvinaisinta (5–7 %) on tekojen tapahtuminen ainoastaan tiettyinä ajankohtina, kuten loma-aikoina. (Kuvio 6.4.)

Kuvio 6.4
Viimeisimmän vainoamistapauksen kesto ja vainoamisen useus tekijän mukaan, % vainoamista elämänsä aikana kokeneista 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=1 800, miehet N=245.

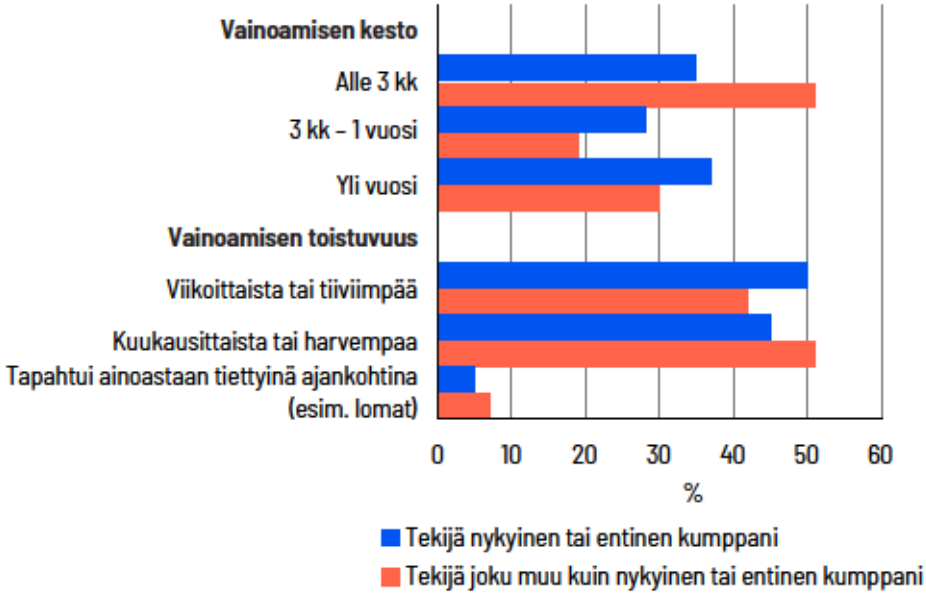

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

6.1.5 Vainoamisen seuraukset

Vainoamista kokeneista naisista 42 prosenttia raportoi viimeisimmän vainoamistapauksen vaikuttaneen toimintaansa, kun miehistä näin tekee hieman alle kolmannes (30 %). Naisille tyypillisimpiä seurauksia ovat yhteystietojen muuttaminen tai salaaminen (19 %), ulkona liikkumisen rajoittaminen (15 %), poliisille ilmoittaminen (13 %), asuinpaikan vaihtaminen (12 %) sekä itsepuolustusvälineen mukana kantaminen (10 %), joita raportoi vähintään joka kymmenes vainoamista kokenut nainen. Vastaavasti miehillä yleisimmät vainoamisen seuraukset ovat poliisille ilmoittaminen (13 %), yhteystietojen muuttaminen tai salaaminen (10 %), asuinpaikan vaihtaminen (5 %), ulkona

liikkumisen rajoittaminen (4 %) sekä yhteydenotto juristiin tai uhrien tukipalveluun (4 %). (Kuvio 6.5.)

Kuvio 6.5
Viimeisimmän vainoamistapauksen seuraukset, % vainoamista elämänsä aikana kokeneista 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=1 800, miehet N=245.

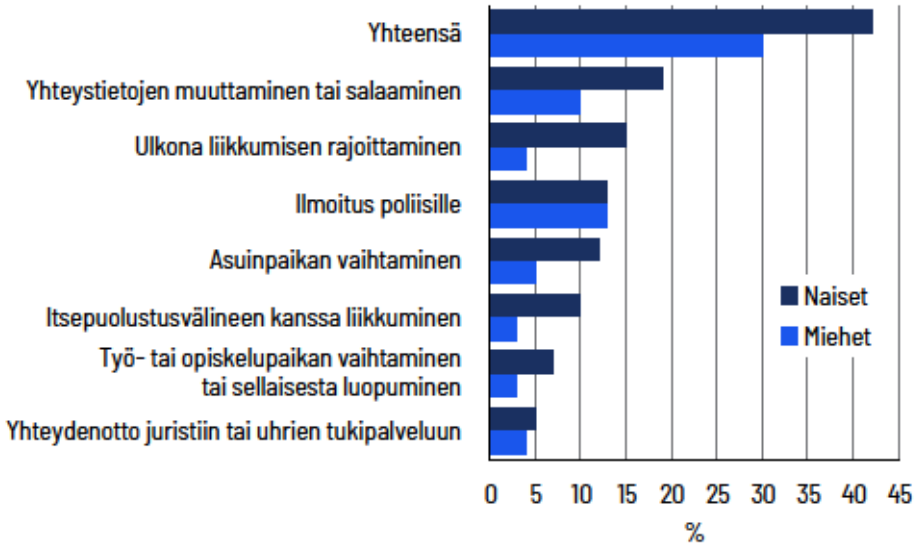

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

Hieman useampi kuin joka kymmenes (13 %) vainoamista kokenut nainen tai mies on ilmoittanut viimeisimmästä vainoamistapauksesta poliisille. Ilmoittamatta jättäneistä naisista 66 prosenttia ja miehistä 55 prosenttia kertoi jättäneensä ilmoituksen tekemättä, koska ei kokenut tapahtuman olleen tarpeeksi vakava. Muita yleisiä syitä ilmoituksen tekemättä jättämiseen ovat naisilla asian kokeminen yksityiseksi (17 % ilmoituksen tekemättä jättäneistä), häpeän tai syyllisyyden tunteet (12 %), tekijän tai ilmoituksen mahdollisten seurausten aiheuttama pelko (10 %) sekä se, että ei uskonut poliisin voivan auttaa (9 %). Vastaavasti miehillä muut yleisimmät syyt viimeisimmän vainoamiskokemuksen ilmoittamatta jättämiselle ovat asian kokeminen yksityiseksi (26 % ilmoituksen tekemättä jättäneistä), tekijän tai ilmoituksen mahdollisten seurausten aiheuttama pelko (11 %) sekä epäilys, että poliisi ei voisi auttaa (9 %) tai että poliisi ei tekisi mitään (9 %). (Kuvio 6.6.)

Kuvio 6.6
Miksi ei ilmoittanut poliisille viimeisimmästä vainoamiskokemuksesta, % viimeisimmän vainoamiskokemuksen poliisille raportoimatta jättäneistä 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=1 468, miehet N=164.

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

Poliisille viimeisimmästä vainoamiskokemuksestaan ilmoittaneista alle puolet (40 %) raportoi vainoamisen loppuneen ilmoituksen jälkeen. Noin joka viides raportoi niin vainoamisen vähentymisestä (21 %) kuin sen jatkumisesta entiseen tapaan (21 %), ja reilu kymmenesosa (13 %) vainoamisen pahentumisesta poliisille tehdyn ilmoituksen jälkeen. Viidessä prosentissa tapauksista poliisille tehdyn ilmoituksen vaikutus vainoamisen jatkumiseen jäi epäselväksi, mahdollisesti ilmoituksen tuoreuden vuoksi.

6.2 Suositukset

Harvan Suomessa asuvan on mahdollista jättäytyä pois kaikista viestintäkanavista ilman arkielämän kohtuutonta hankaloitumista, minkä vuoksi ihmiset ovat myös alttiita erityisesti digitaalisia kanavia hyödyntävälle vainoamiselle. Tämän lisäksi vainoamisessa on myös merkittävä fyysinen ulottuvuus, joka kohdistuu etenkin naisiin ja on omiaan lisäämään sekä uhrin henkistä kuormitusta että todellista henkeen ja terveyteen kohdistuvaa riskiä, mikäli vainoaja päättää käyttää fyysistä väkivaltaa. Joka kymmenes vainoamista kokenut nainen onkin reagoinut viimeisimpään vainoamiskokemukseensa varustautumalla itsepuolustusvälineellä.

Kun kokemuksia vainoamisesta on joka neljännellä Suomessa asuvalla alle 75-vuotiaalla nuorella ja aikuisella eli miltei miljoonalla ihmisellä, puhutaan

merkittävästä ongelmasta. Tästä huolimatta vain vähän useampi kuin joka kymmenes vainoamista kokenut kertoo ilmoittaneensa viimeisimmästä tapauksesta poliisille. Suurin osa poliisille ilmoittamatta jättäneistä perustelee asiaa sillä, että ei pitänyt tapahtunutta riittävän vakavana rikosilmoituksen tekemiseen. Kuitenkin noin joka kymmenes ilmoituksen tekemättä jättänyt kertoo syyksi häpeän ja syyllisyyden tunteet, seurauksien pelon tai uskonsa poliisin kyvyttömyyteen auttaa.

Syyt vainoamisen ilmoittamatta jättämiselle antavat hyviä eväitä ilmiöön puuttumiseen: rikosilmoituksen tekemistä tulisi tukea niin, että yksittäisinä tekoina vähäiset mutta kokonaisuutena vainon tunnusmerkistön täyttävät teot käsiteltäisiin rikosprosessin kaikissa vaiheissa asianmukaisella vakavuudella, ja että rikosilmoituksen tekemistä pohtiva henkilö voisi luottaa siihen, että poliisilla on käytössään asianmukaiset keinot ja tahtotila vainoamiseen puuttumiseksi. Irrallisten tekojen sijaan vainoaminen pitäisi viranomaisten keskuudessa pystyä tunnistamaan siksi, mitä se on: yksi väkivallan ilmenemismuoto, jolla pyritään hallitsemaan ja häiritsemään kohteeksi joutuneen henkilön elämää.

7 Yhteisöllinen väkivalta

Henna Attila

Tutkimuksessa kartoitettiin ensimmäistä kertaa yhteisöllisen väkivallan kokemusten yleisyyttä koko väestössä. Yhteisöllisellä väkivallalla tarkoitetaan perheen, suvun tai muun yhteisön hyväksymää ja yksilöön kohdistamaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa, jonka tarkoitus on kontrolloida yksilön toimintaa tai rangaista häntä yhteisön odotusten rikkomisesta.

Yhteisöllisen väkivallan muodoista tutkimuksessa kartoitettiin pakkoavioliittoja, kunniaan liittyvää väkivaltaa ja suhtautumista tyttöjen ja poikien sukuelinten silpomiseen.

Henkilöiden syntyperän määrittelyyn on käytetty Tilastokeskuksen syntyperä-luokitusta, jossa suomalaistaustaisiksi lasketaan kaikki sellaiset henkilöt, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaisiksi puolestaan luetaan henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt Suomen ulkopuolella. Adoptiolasten syntyperä on luokiteltu adoptiovanhempien mukaan.

Tässä luvussa tarkastellaan yhteisöllisen väkivallan eri ilmenemismuotoja. Aluksi tarkastellaan vastaajien kokemuksia pakkoavioliitosta. Tämän jälkeen esitellään havaintoja ja kokemuksia kunniaan liittyvästä väkivallasta. Lopuksi käsitellään naisten ja miesten suhtautumista tyttöjen ja poikien ei-lääketieteellisiin ympärileikkauksiin.

7.1 Keskeiset tulokset

- Tulosten perusteella avioliiton vastoin omaa tahtoaan solmineita on noin yksi prosentti Suomessa asuvista alle 75-vuotiaista, jotka ovat tai ovat joskus olleet naimisissa. Suurin osa avioliiton vastoin omaa tahtoaan solmineista on avioitunut taivuttelun tai painostamisen seurauksena. Suoraa pakottamista kokeneita on väestötasolla tarkasteltuna hyvin vähän. Kaikkiaan kokemuksia avioliittoon painostamisesta tai pakottamisesta on noin 23 000 Suomessa asuvalla henkilöllä.
- Miltei joka kymmenes (8 %) 16–74-vuotias on havainnut tai kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa. Kunniaan liittyvää väkivaltaa koetaan ja havaitaan ikäryhmittäin tarkasteltuna eniten nuorimpien joukossa eli 16–34-vuotiaiden ikäryhmissä – Suomessa useampi kuin joka kymmenes alle 35-vuotias tietää ainakin yhden uhrin tai tekijän, on itse kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa tai todistanut jonkun läheisen joutumista sen uhriksi.

- Kunniaan liittyvän väkivallan kokeminen ja havaitseminen on yleisintä ulkomaalaistaustaisten keskuudessa, mutta ilmiö ei rajoitu heihin. Etenkin nuoremmissa ikäryhmissä korostuvat Suomessa syntyneiden ja kasvaneiden henkilöiden lasten kokemukset. Väestötasolla ilmiö koskettaa kaikkiaan noin 325 000 Suomessa asuvaa henkilöä, joista noin 80 000 on itse kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa tai sen uhkaa.
- Suhtautuminen tyttöjen ja poikien ei-lääketieteellisiin ympärileikkauksiin eli kulttuurisista syistä tehtävään sukuelinten silpomiseen on pääasiassa kielteistä. Keskimäärin poikien ja miesten sukuelinten silpomiseen suhtaudutaan niin naisten kuin miesten keskuudessa sallivammin kuin tyttöjen.
- Suhtautuminen tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomiseen on odotetusti kielteisempää kuin poikien ja miesten ei-lääketieteellisiin ympärileikkauksiin erityisesti silpomisen aiheuttaman kärsimyksen ja moninaisten terveysongelmien takia. Asenteet ovat kuitenkin etenkin alle 50-vuotiaiden miesten keskuudessa sallivampia kuin muilla: heistä neljä prosenttia ajattelee, että tyttöjen sukupuolielinten silpominen voi olla tietyissä olosuhteissa hyväksyttävää. Naisilla ja yli 50-vuotiailla osuudet ovat pienempiä.

7.1.1 Pakkoavioliitot

Kuviossa 7.1 nähdään avioliittoon pakottamisen tai painostamisen yleisyys ikäryhmän mukaan. Väestötasolla ilmiö on harvinainen: painostamisesta avioliittoon kertoi kokeneensa avioliiton joskus solmineista 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä hieman alle yksi prosentti ja avioliittoon pakottamista 0,2 prosenttia.

25–34-vuotiaat raportoivat avioliittoon painostamisen kokemuksia hieman muita enemmän – heistä hieman yli kaksi prosenttia on mennyt naimisiin painostuksen vuoksi. 35–74-vuotiaista pienellä osalla on painostamisen lisäksi kokemuksia avioliittoon pakottamisesta. Alle 25-vuotiaiden keskuudessa ilmiö ei näy väestötasolla lainkaan.

Kuvio 7.1
Avioliittoon painostamisen tai pakottamisen yleisyys ikäryhmittäin, % avioliiton joskus solmineista 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=3 954.

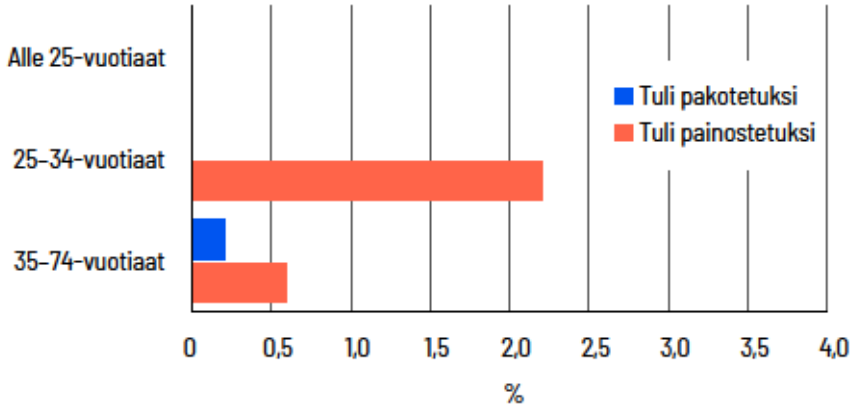

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

7.1.2 Kunniaan liittyvä väkivalta

Miltei joka kymmenes (8 %) 16–74-vuotias on havainnut tai kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa Suomessa. Kunniaan liittyvää väkivaltaa koetaan ja havaitaan ikäryhmittäin tarkasteltuna eniten nuorimpien joukossa eli 16–34-vuotiaiden ikäryhmissä. Heistä neljä prosenttia on itse kokenut kunniaan liittyvää väkivaltaa tai sen uhkaa, neljä prosenttia todistanut seurustelukumppaniin tai muuhun läheiseen kohdistuvaa kunniaan liittyvää väkivaltaa tai sen uhkaa ja 11 prosenttia tietää tai tuntee ainakin yhden kunniaan liittyvän väkivallan uhrin tai tekijän. Kokonaisuudessaan kunniaan liittyvä väkivalta koskettaa useamman kuin joka kymmenennen (12 %) alle 35-vuotiaan elämää Suomessa. (Kuvio 7.2.)

Tarkastelu syntyperän mukaan osoittaa, että kunniaan liittyvän väkivallan kokeminen ja havaitseminen on yleisintä ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Heistä eniten sekä havaintoja että omakohtaisia kokemuksia on vanhimmassa eli 55–74-vuotiaiden ikäryhmässä. Nuoremmissa ulkomaalaistaustaisten ikäryhmissä kokemuksia on vähemmän, mutta edelleen varsin paljon.

Kuvio 7.2
Elämän aikana koettu ja havaittu kunniaan liittyvä väkivalta tai sen uhka ikäryhmän mukaan, % 16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. N=7569

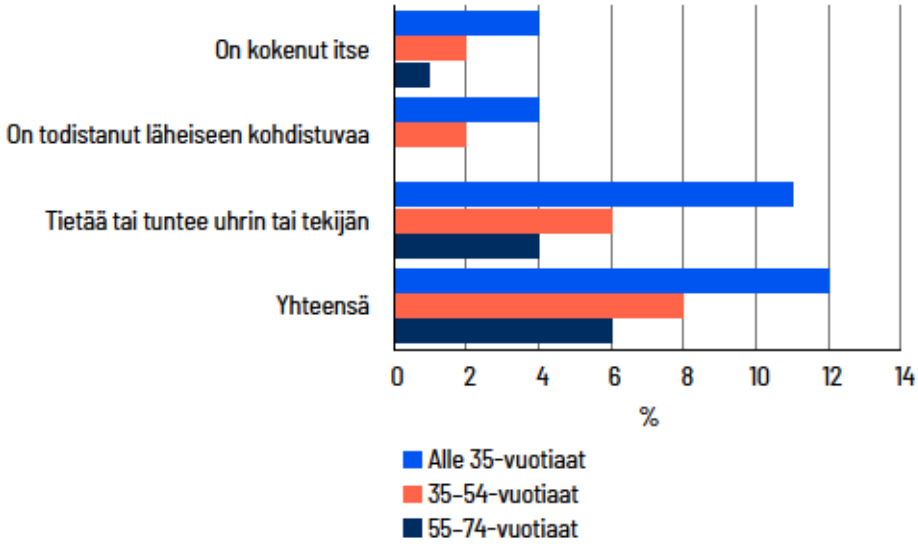

Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

7.1.3 Suhtautuminen tyttöjen ja poikien sukuelinten silpomiseen

Suhtautuminen tyttöjen ja poikien ei-lääketieteellisiin ympärileikkauksiin eli kulttuurisista syistä tehtävään sukuelinten silpomiseen on pääasiassa kielteistä. Keskimäärin poikien ja miesten sukuelinten silpomiseen suhtaudutaan niin naisten kuin miesten keskuudessa sallivammin kuin tyttöjen: poikien ja miesten sukuelinten silpomisen tietyissä olosuhteissa hyväksyy keskimäärin 16 prosenttia naisista ja 18 prosenttia miehistä, tyttöjen sukupuolielinten silpomisen taas 2 prosenttia naisista ja 3 prosenttia miehistä.

Suhtautuminen näyttää vaihtelevan jonkin verran iän ja sukupuolen mukaan. Vanhemmissa ikäryhmissä sekä poikien että tyttöjen sukuelinten silpomiseen suhtaudutaan huomattavasti kriittisemmin kuin nuoremmissa. Vanhempiin ikäryhmiin verrattuna alle 50-vuotiaista löytyy kuitenkin moninkertainen määrä henkilöitä, jotka ajattelevat, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen eli ulkoisten sukuelinten poistaminen tai muu vahingoittaminen ei-hoidollisista syistä voi tietyissä olosuhteissa olla hyväksyttävää. Miehet ajattelivat näin naisia useammin. (Kuvio 7.3.)

Kuvio 7.3
Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen* tietyissä olosuhteissa hyväksyvät, %
16–74-vuotiaista naisista ja 18–74-vuotiaista miehistä. Naiset N=6 106, miehet N=1 423.

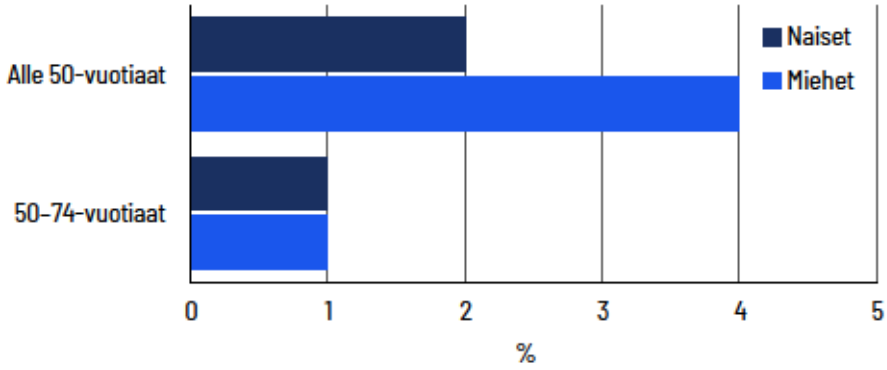

* Naisen ulkoisten sukuelinten osittainen tai täydellinen poistaminen tai vahingoittaminen ei-hoidollisista syistä
Lähde: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, Tilastokeskus

7.2 Suositukset

Vaikka pakkoavioliitot eivät juuri näy väestötasolla, on hyvä huomata, ettei se tarkoita ilmiön puuttumista Suomessa. Väestötutkimuksella ei yleensä pystytä saamaan tietoa ilmiöistä, jotka koskevat hyvin rajattuja joukkoja. Avioliittoon pakottamiselle tai painostamiselle alttiisiin ryhmiin kuuluvien kokemusten tavoittamiseksi tarvittaisiinkin tutkimusta, joka keskittyy koko väestön sijaan juuri heihin.

Kunniaan liittyvä väkivalta on Suomessa väestötasolla näkyvä ongelma. Suorien uhrien ja tekijöiden lisäksi se tavoittaa ison joukon muitakin henkilöitä – yli 300 000 Suomessa asuvaa. Puhutaan siis merkittävästä ongelmasta, jonka luoman varjon alla elää parhaillaankin suuri määrä ihmisiä. Entistä tehokkaampi kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttuminen edellyttää ilmiön parempaa tunnistamista sekä viranomaisten että tavallisten kansalaisten keskuudessa. Tässä olisi hyvä kääntyä aihepiiriä parhaiten tuntevien asiantuntijoiden ja kansalaisjärjestöjen puoleen. Kunniaan liittyvää väkivaltaa kohtaavien ihmisten pitäisi voida luottaa siihen, että he voivat ilmoittaa kokemuksistaan ja että viranomaiset ottavat asian riittävän vakavasti. Ennen kaikkea kunniaan liittyvän väkivallan kitkeminen edellyttää asennemuutoksia yhteisöissä, joissa ilmiö tällä hetkellä hyväksytään.

Erityisesti tyttöjen sukuelinten silpomiseen liittyvien asenteiden korkeampi sallivuus nuorempien ikäryhmien keskuudessa on silpomisen seuraukset huomioiden ja tulevaisuutta ajatellen huolestuttavaa. Toki on hyvä huomioida, että tutkimuksessa raportoidut sallivat asenteet voivat kertoa

myös tietämättömyydestä tai välinpitämättömyydestä. Muun tutkimuksen perusteella kuitenkin tiedetään, että Suomesta lähetetään tyttöjä silvottavaksi ulkomaille, ja jos tähän kehityskulkuun halutaan puuttua, ensimmäinen tehtävä on vähentää ilmiöön liittyvää tietämättömyyttä ja välinpitämättömyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

Takaisin sisällysluetteloon

Lopuksi

Nyt tehdyt lisätarkastelut antoivat vahvistusta Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -väestökyselyn tuloksille, jotka osoittivat väkivallan ja häirinnän olevan edelleen ongelma Suomessa ja väkivallan sukupuolistuneisuuden olevan todellisuutta vielä tänä päivänä. Väkivallan sukupuolistuneisuus näkyy siinä, että naisten ja miesten kohtaama väkivalta on luonteeltaan ja ilmenemismuodoiltaan erilaista. Myös eri-ikäiset naiset ja miehet kohtaavat väkivaltaa eri tavoin.

Eurooppalaisessa vertailussa Suomi näyttäytyy yhtenä Euroopan väkivaltaisimmista maista. Voi kuitenkin olettaa, että muuallakin väkivaltaa esiintyy, mutta on todennäköistä, että sitä aliraportoidaan. Siihen, miten eri maissa väkivallasta kyselytutkimuksessa raportoidaan, vaikuttavat muun muassa väkivallan tunnistaminen, luottamus viranomaisiin (mukaan lukien tilastoviranomainen), kyselyn toteuttamisen tapa, kulttuuriset tekijät ja tukipalvelujen saatavuus (ml. turvakodit). Meillä Suomessa, kuten muissakin Pohjoismaissa, viranomaisiin luotetaan, erityisesti nuoret tunnistavat väkivallan hyvin, ja palveluja on saatavilla.

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimus ja aineistosta nyt tehdyt lisätarkastelut antavat vahvan tilastollisen näytön naisiin ja miehiin kohdistuvan väkivallan muotojen yleisyydestä ja ilmenemismuodoista sekä ilmiön sukupuolistuneisuudesta Suomessa. Tämän hetken tilanteen kuvaaminen ei kuitenkaan vielä riitä, vaan tarvitaan pysyvämpää seurantaa päätöksenteon tueksi, ilmiön kehityksen ja toimenpiteiden vaikuttavuuden seuraamiseksi sekä Istanbulin sopimuksessa edellytetyn naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen yleisyyttä koskevan tietopohjan vahvistamiseksi.

Kansainvälisessä tilastoyhteistyössä edistetään aiheen tilastointia ja sen yhdenmukaistamista, ja Suomi on mukana tässä työssä. Euroopan tilastovirasto Eurostat suunnittelee seuraavaa tiedonkeruuta sukupuolistuneesta väkivallasta (EU GBV Survey) vuodelle 2027. Euroopan tasa-arvoinstituutin EIGEn johdolla edistetään puolestaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivalan ehkäisemistä ja torjumista koskevan direktiivin (2024/1385) artiklan 44 implementointia.

Takaisin sisällysluetteloon

Tutkimusaineisto

Tarkastelut perustuvat Tilastokeskuksen toteuttaman Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen aineistoon. Tutkimus on osa Euroopan laajuista Gender-Based Violence -hanketta, jossa selvitetään 18–74-vuotiaiden naisten kokemaa väkivaltaa ja sen muotoja. Kansallisessa tutkimuksessa selvitettiin lisäotoksilla myös 18–74-vuotiaiden miesten ja 16–17-vuotiaiden naisten väkivaltakokemuksia.

Suomessa tiedonkeruu toteutettiin väestöotantaan perustuvana verkkokyselynä vuodenvaihteessa 2021–2022. Eurooppalaisen tutkimuksen kysymysten lisäksi Suomessa tutkimukseen sisällytettiin kansallisia tärkeiksi koettuja kysymyksiä ja osa-alueita. Tutkimuksen otos oli 25 000 Suomessa asuvaa henkilöä ja vastausprosentti 30. Vastauksia aineistossa on yhteensä 7 575 henkilöltä. Aineisto on painotettu vastaamaan Suomen väestöä.

Takaisin sisällysluetteloon

Lähteet

Attila, H. & Pietiläinen, M. (2023) Joka neljäs kokenut digitaalista väkivaltaa verkossa – yleistyvällä ilmiöllä vakavia seurauksia. Tieto&trendit, Tilastokeskus.

Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. (2023) Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021: Loppuraportti.

Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. (2018) Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 8/2018.

Blindow, K., Bondestam, F., Johansson, G., Bodin, T., Westerlund, H. & Nyberg, A. (2021) Sexual and gender harassment in Swedish workplaces: a prospective cohort study on implications for long-term sickness absence. Scandinavian Journal of Work, Environment & Health 47 (6): 466.

Finlex. Viitattu 20.11.2024. Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta, https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2022/20221171#L8P40

Lyly-Yrjänäinen, M. (2023) Työolobarometri 2022. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:13. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki 2023.

Mesiäislehto, M., Elomäki, A., Kivipelto, M., Närvi, J., Räsänen, T., Sutela, H. & Kärkkäinen, E. (2022) Koronakriisin vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:46.

Sutela, H., Pärnänen, A- & Keyriläinen, M. (2019) Digiajan työelämä-työolotutkimuksen tuloksia 1977–2018. Tilastokeskus.

Tasa-arvovaltuutettu. Viitattu 15.11.2024. Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. https://tasa-arvo.fi/hairinta

Tilastokeskus

ISSN 2323-1998 (verkkojulkaisu)
ISBN 978-952-244-750-0 (verkkojulkaisu)
URN:ISBN:978-952-244-750-0
https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-750-0